

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 23 JANUARI 1946

No. 1498

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26 * per jaar. Buitenland en koloniën f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, corporatisme en geleide economie door Prof. Dr. P. Hennipman ..	51
De positie van de Nederlandsche havens in verband met de vernietiging van het achterland door Joh. Brautigam	53
Geleide heropleving in Nederlandsch-Indië door W. Koster	55
Het bedrijfsvergunningenbesluit in vrede-tijd door F. W. Botzen	56
De taak van den econoom in het bedrijfsleven door J. H. Lubbers	58
Boekbespreking:	
Mr. W. C. L. van der Grinten, De organisatie van het bedrijfsleven, 1944, bespreking (II) door Mr. W. F. Lichtenauer	59
Ingezonden stukken:	
De luchtvaart en onze buitenlandsche handels-politiek door E. Henny, met naschrift van W. H. Wicherlink	61
Mededeelingen van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam	62
Ontvangen boeken en brochures	62
Geld- en kapitaalmarkt	62
Statistieken:	
Bankstaten	63

DEZER DAGEN

ontvingen wij „Business Conditions in Argentina”, October/November 1945; eenige mededeelingen daaruit mogen wij den lezers niet onthouden. Het herstel van normale handelsbetrekkingen, in het bijzonder met de bevrijde landen in Europa, wordt met spanning tegemoet gezien, doch vordert tot dusver langzaam. De brandstof-situatie is zelfs slechter dan gedurende den oorlog en er is groot gebrek aan nieuwe machinerieën, onderdeelen en grondstoffen, in het bijzonder rubber. De invoer van petroleum, rubber en onderdeelen voor rail- en wegvervoer, laat veel te wenschen over. Hierdoor wordt het steeds moeilijker graan naar de havens te vervoeren; reeds zijn schepen zonder volle lading vertrokken. Verbeterd dit niet, dan zal er niets anders opzitten dan de huidige verspilling-politiek om graan, waarvoor Europa een betere bestemming weet, als brandstof te gebruiken... Teruggerekend op de calorische waarde van steenkool blijkt 1,2 pCt van de brandstof der Argentijnsche spoorwegen in 1944 door „oliezaadkoeken” en 0,4 pCt door maïs te zijn geleverd. Maar er is meer noodig: „het beetje maïs, dat overblijft, zal noodig zijn als brandstof om de electrische centrales gaande te houden”.

Ook kolen garandeeren echter geen bedrijvigheid. Het blijkt in de Amerikaansche staalindustrie, waar door de ingetreden staking van 800.000 arbeiders de vuren zullen worden gedoofd. In zijn budgetboodschap van 21 Januari j.l. bepleit President Truman loonsverhoogingen, waarbij hij den nieuwen grootindustriële Kaiser aan zijn zijde vindt. Tegelijk vreest hij inflatie, daarbij ziende naar de effectenbeurs, waar de Dow-Jones index van industriele aandelen de 200 heeft overschreden, een record sinds de hausse van 1937.

Vurige kolen hoopt Generaal de Gaulle op de hoofden zijner opposenten. De Generaal steekt het niet onder stoelen of banken, dat hij het gestook der politici moe is. Een zware slag voor den Franschen burger, die tóch reeds veel moet derven. De Fransche wijnproductie voor 1945 wordt geschat op 60 miljoen gallon, tegen 130 normaal, terwijl uit Algerië slechts weinig is te verwachten.

Is de U.N.O. een steekspel of steekt er meer in? Het zal spoedig blijken in den Veiligheidsraad, die, mochten de desbetreffende verlangens worden verwezenlijkt, wellicht zijn neus zal moeten steken in de wespennesten van Azerbeidsjan, Iran, Griekenland en Indonesië. Zooals uit al deze voorbeelden blijkt, bedreigt op menig gebied de politiek het herstel. Zou men den hoofdartikelschrijver van „The Economist” onlangs ten onrechte zijn pessimisme hebben verweten? Hij heeft hierop zelf geantwoord, in een Nieuwjaarsartikel, met een sceptische en realistische „count of our blessings”. Welke zijn deze? 1) de dingen konden veel erger zijn; 2) de vrede zal, ondanks alle fouten, genietbaarder zijn dan de oorlog; 3) „we are not dead yet”. Het houdt niet over, maar het is genoeg.

◆ **Beschikbare krachten** ◆

Heer, tot voor kort directeur van bijkantoor eener groote bankinstelling, door omstandigheden vrij, zoekt

positie in bankwezen

handel of bedrijf, of regeeringsfunctie. Leeftijd 52 jaar. P.G. Br. No. 357 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

◆ **Vacatures** ◆

GEMEENTEWERKEN ARNHEM

Voor het bureau Stadsplan van de Gemeente Arnhem wordt gevraagd:

**Drs. Economie en/of
Geografie**

met ervaring op het gebied van stedenbouwkundige survey, voor het verrichten van de voorbereidende werkzaamheden voor het herbouw- en uitbreidingsplan. Salarisgrenzen f 4043—f 5135.

Brieven zoo spoedig mogelijk te zenden, uiterlijk 15 Februari a.s. aan den Directeur van Gemeentewerken te Arnhem.

Groot industrieel bedrijf in het Westen des lands, vraagt

Chef van de Administratie

bij voorkeur lid van de N.I.V.A. of V.A.G.A. Brieven met bijvoeging foto en uitvoerige inlichtingen o.a. betreffende praktijk, referenties, verlangd salaris en leeftijd onder no. 352 bur. v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

Bij het Ministerie van Handel en Nijverheid, afd. Econ. Onderzoek, kunnen direct worden geplaatst pas afgestudeerde

Doctorandi-economie

voor goede krachten, goede vooruitzichten. Sollicitanten gelieven zich aan te melden Kamer 113, Ministerie van Handel en Nijverheid, Bezuidenhoutscheweg 30, 's-Gravenhage, dagelijks tusschen 9—5 uur.

Het Economisch-Technologisch Instituut voor Friesland i.o. vraagt:

a. Sociaal-econoom

b. Technoloog

(bij voorkeur Ingenieur),

lijkt met eenige praktische ervaring en belangstelling voor economisch-technologisch research-werk.

Schriftelijke sollicitaties met uitvoerige inlichtingen aan Gedeputeerde Staten van Friesland, te Leeuwarden.

R. MEES & ZONEN

AO 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

**BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN**

**AMSTERDAMSCH
BANK N.V.**

143 BIJKANTOREN EN ZITDAGEN
KAPITAAL f 55.010.000. RESERVES f 31.900.000

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening

Vraegt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

**Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam**

gispem
meubelen en gisolampen
culemborg
amsterdam
rotterdam

STANDARD
AMERIKAANSCH
PETROLEUM CIE.
GEBOUW PETROLEA
's-GRAVENHAGE

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE, CORPORATISME EN GELEIDE ECONOMIE.

I.

Wanneer men kennis neemt van de recente literatuur over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, krijgt men den indruk, dat er over de wenschelijkheid van het invoeren van een dergelijk stelsel nauwelijks meer verschil van opvatting bestaat. Het heeft er allen schijn van, dat de openbare meening de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie thans beschouwt als de rijpe vrucht, zoowel van de ontwikkeling der feitelijke organisatorische verhoudingen, als van den groei der denkbeelden over deze materie. De auteurs, die zich met dit onderwerp bezig houden, stellen zich ten minste nagenoeg allen op het standpunt, dat de noodzaak der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie een uitgemaakte zaak is. Inderdaad is tijdens en na de bezetting van eenigen principieelen tegenstand niet of nauwelijks sprake geweest. Het is daarom begrijpelijk, dat men een uitvoerige verdediging niet meer noodig acht. Men geeft ten hoogste een summier samenvatting van de bekendste en voornaamste argumenten, om zich verder uitsluitend te wijden aan de vragen, die bij de uitwerking en toepassing van het beginsel der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie rijzen.

Ook de Regeering huldigt de zienswijze, dat de discussie over het beginsel der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie als afgesloten kan worden beschouwd. In de Memorie van Toelichting, behoorend bij het voorontwerp wet op de bedrijschappen, wordt, met betrekking tot de principieele zijde van het vraagstuk, volstaan met het in enkele regels weergeven van twee der gangbaarste argumenten ten gunste van het voorgestelde systeem en vervolgens opgemerkt: „Over deze grondmotieven voor publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie is reeds zooveel gezegd en geschreven, dat zij (i.c. de ondergeteekenden) zich thans van verdere principieele beschouwingen meenen te mogen onthouden”.

De economist zal deze meening, ook al is hij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie nog zoo gunstig gezind, niet gemakkelijk kunnen onderschrijven. Wanneer hij de literatuur raadpleegt, zal hij veeleer constateeren, dat een fundamenteele theoretische behandeling slechts uiterst zelden wordt gegeven. „Het meerendeel van de beschouwingen over het orderingsvraagstuk komt aan een economische probleemstelling niet toe. Zij verdiepen zich voornamelijk in constructies van sociale en juridische techniek”, aldus klaagde enkele jaren geleden terecht prof. van Berkum¹⁾. Sindsdien is er in dit opzicht weinig verbeterd. Hij, die den moed vindt de vele duizenden bladzijden boeken en brochures, prae-adviezen en rapporten, parlamentsstukken en tijdschriftartikelen, wetscommentaren en politieke manifesten, waarin het onderhavige onderwerp wordt besproken, door te worstelen, zal slechts nu en dan op een brokstuk theoretisch-economische redeneering van eenig belang stuiten. Men behoeft er geen geheim van te maken: voor den economist is verreweg het meeste van wat over deze materie is geschreven mistroostig stemmende, vermoeiende lectuur. Hij wordt bedolven onder meer of minder ingewikkelde en overzichtelijke organisatorische constructies, schema's van raden en opperraden, groepen en organen, discussies over allerlei vragen, betreffende de techniek van de organisatie en de inrichting der geprojecteerde lichamen, maar vindt zelden een aanknooppingspunt voor zijn eigen probleemstellingen. Slechts sporadisch wordt zijn denkwijze gevolgd, zijn begrippenapparaat toegepast. Ook waar men pretendeert een theoretische en principieele analyse te geven, zijn de argumenten, die men aanvoert, veelal niet van zuiver economischen, doch veeleer van organisatorischen, admini-

stratief-technischen, juridischen of sociaal-psychologischen aard.

De economische inhoud van het orderingsvraagstuk.

De economische behandeling van de verschillende vormen van ordening knoopt noodzakelijk aan bij wat steeds de kern der economische problematiek is: de verdeling van de schaarsche middelen over de veelheid der behoeften. In een eenigszins ontwikkelde samenleving geschiedt de aanwending der goederen in maatschappelijk verband, waarbij de leden der gemeenschap samenwerken. Het economische proces wordt dan gedragen door de handelingen van vele afzonderlijke subjecten. Wil hierin de orde bestaan, die noodig is om met de beschikbare middelen de grootst mogelijke bevrediging tot stand te brengen, dan moeten deze afzonderlijke handelingen worden gecoördineerd tot een sluitend geheel. Om dit te bereiken kunnen verschillende vormen van organisatie worden toegepast, waarbij het onderscheidende kenmerk is, in wiens handen de economische beslissingen (waarbij de beslissingen over de aanwending der productiemiddelen de belangrijkste zijn) liggen. De economische analyse van deze onderscheiden orderingsstelsels houdt steeds een onderzoek in naar de vraag, krachtens welke richtsnoeren daarbij over de economische goederen wordt beschikt, en hoe de productie wordt aangepast aan de behoeften. Het criterium van de doelmatigheid der verschillende organisatievormen is de mate, waarin men kan verwachten, dat met de ter beschikking staande middelen een zoo groot mogelijke behoeftenbevrediging zal worden tot stand gebracht. Zoals iedere econoom weet, is een behandeling van dit uiterst moeilijke probleem slechts mogelijk, wanneer men over enkele methodologische scrupules heenstapt, en is de economie niet in staat tot categorische uitspraken over de relatieve verdiensten van de verschillende stelsels te komen, te minder ook, omdat de voorkeur voor het eene of het andere niet alleen, en dikwijls zelfs niet primair, door economische overwegingen is bepaald. Toch is een grondige economische analyse, mits men haar uitkomsten met het noodige voorbehoud weet te gebruiken, onontbeerlijk om zich een oordeel over de verdiensten en gebreken der verschillende methoden van economische organisatie te vormen.

Het is onder de economen een communis opinio, dat onder ieder economisch stelsel de oplossing van het eigenlijke economische probleem slechts mogelijk is met behulp van een stelsel van waardeeringen of prijzen, waarin de relatieve dringendheid der behoeften en de economische betekenis der onderscheiden goederen worden uitgedrukt. De economische analyse van een bepaalden organisatievorm van het economisch leven, is derhalve in hoofdzaak te herleiden tot een behandeling van de vraag, hoe in een dergelijk stelsel de prijzen tot stand komen en in hoeverre deze prijzen bruikbaar zijn als richtsnoer voor het economisch handelen, d.w.z. waarborgen, dat met de ter beschikking staande middelen een optimaal resultaat wordt verkregen.

In den regel onderscheidt men, ten aanzien van de economische orde, twee extreme mogelijkheden, waarbij resp. de economische beslissingen liggen in handen van de afzonderlijke economische subjecten (waartoe ook ondernemingen, vereenigingen e.d. te rekenen zijn) en in handen van een centraal orgaan, waarbij men in den regel denkt aan een orgaan voor de volkshuishouding, hoewel natuurlijk een centraal orgaan voor de wereldhuishouding eigenlijk consequenter zou zijn. Beide beginselen, welke ook in talloze gradaties gecombineerd kunnen worden, zijn door de theorie zeer uitvoerig en diepgaand onderzocht, waarbij steeds, wanneer men hun prestaties op het stuk der behoeftenbevrediging wil beoordeelen, de functie en de werking van het prijsmechanisme in het middelpunt der analyse staat.

Het is nu juist een dergelijk onderzoek, dat men mist

¹⁾ „De economische functie van de corporaties”, Maandschrift Economie 1940/1, blz. 106.

in bijna alle geschriften, gewijd aan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Hoe verhoudt dit stelsel zich tot de beide reeds genoemde, hoe komt hier een harmonisch geheel tot stand, hoe functioneert onder de vigueur van dit systeem het prijsmechanisme? Het is duidelijk, dat in het licht van deze, werkelijk economische, probleemstelling de gebruikelijke argumenten voor de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, hoe belangrijk uit een ander gezichtspunt ook, weinig ter zake doen.

Het corporatisme.

De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie onderscheidt zich van de beide genoemde stelsels, doordat daarbij een meer of minder uitgebreide groep van economische beslissingen wordt gelegd in handen van organen, die een zelfstandig bestaan en een zelfstandige bevoegdheid hebben naast de centrale Overheid en de afzonderlijke subjecten. Het vertoont een groote mate van verwantschap met en is in vele gevallen zelfs te beschouwen als een bijzondere vorm van wat men *corporatisme* pleegt te noemen. Dit corporatisme is in zuiveren vorm verwezenlijkt, voorzover economische beslissingen (waartoe mede behoort een belangrijk deel van de beslissingen over aangelegenheden, die men als „sociale” van „economische” pleegt te onderscheiden) gelegd zijn in handen van *autonome* corporaties, waarin groepen van bedrijven of beroepen zijn samengevat. Voor een globale, zuiver economische bespreking maakt het weinig verschil, of in deze corporaties slechts de ondernemers, dan wel ook de werknemers, zijn vertegenwoordigd. Een bijzondere vorm van het corporatisme is het syndicalisme of gildesocialisme, waarbij de ondernemers geheel zijn uitgeschakeld en de zeggenschap uitsluitend berust bij de bedrijfsgewijs georganiseerde arbeiders.

Hoewel de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, waarvan de invoering op het oogenblik hier te lande wordt voorbereid, op belangrijke punten van dit zuivere corporatisme verschilt, zijn anderzijds de punten van aanraking voldoende groot om een beknopte economische bespreking van het corporatisme loonend te doen zijn voor hem, die een inzicht wil verkrijgen in de beteekenis der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Ook bij het corporatisme is het economische kernprobleem derhalve, krachtens welk ordenend beginsel de productie wordt aangepast bij de behoeften. Hoe komen hier de prijzen tot stand en in hoeverre zijn zij bruikbaar, als een richtsnoer voor de doelmatige aanwending der productiemiddelen? Wanneer men zich verdiept in de literatuur over het corporatisme, zal men tot zijn verbazing opmerken, dat de verdedigers van dit stelsel zich slechts uiterst zelden van dit probleem rekenschap hebben gegeven, en dus ook even zelden een poging hebben gedaan „die sachlichen Grundsätze herauszuarbeiten, nach denen sich die pluralistische Marktpolitik der Selbstverwaltungsgruppen auf einen bestimmten, vernünftigen Gesamtplan einspielen soll”²⁾.

Wanneer men zich tracht voor te stellen, hoe het corporatisme functioneert, is het moeilijk om over de economische doelmatigheid niet een uiterst ongunstig oordeel te vellen. Prijstheoretisch bezien is dit stelsel niets anders dan wat in de literatuur bekend staat als *universeel monopolie*³⁾. Op iedere markt zullen dus twee monopolisten tegenover elkaar staan, hetgeen volgens de gangbare opvatting beteekent, dat de prijzen niet economisch gedetermineerd zijn, maar in hooge mate bepaald door de machtspositie der monopolisten. De resulterende prijzen geven

duis geen uitdrukking aan de verhoudingen tusschen behoeften en productiemogelijkheden en zij zijn mitsdien volkomen ongeschikt om te dienen als richtsnoer voor een productie, gericht op het tot stand brengen van een optimale welvaart. Het corporatisme mist als economisch stelsel dus iedere rationaliteit; het kan zelfs nauwelijks als een stelsel worden beschouwd. „If capitalism is economic anarchy without chaos then this system of genuine Corporativism is economic anarchy with chaos at its worst”⁴⁾.

Deze conclusie blijft van toepassing voor het geval, dat de corporaties er van afzien elk voor zich op de markt het grootst mogelijke voordeel te verwerven. Er bestaat ook dan geen waarborg, dat prijzen tot stand komen, die als richtsnoer van het handelen bruikbaar zijn; de prijzen zullen ook hier het product van allerlei toevallige factoren zijn. Bovendien zijn aan dit stelsel de sociale nadeelen, aan monopolies verbonden door het vermogen der monopolisten zoowel de consumenten als de bezitters der productiefactoren „uit te buiten”, in hooge mate eigen. Het corporatisme heeft dus alle gevaren en bezwaren, welke men aan het monopolie pleegt toe te schrijven, evenwel tot in het duizendvoudige vergroot, doordat hier iedere monopolist niet meer werkt in een overwegend door de mededinging beheerscht milieu, maar in „a world of monopolies” (Joan Robinson).

Zeker is ook in de vrije verkeershuishouding het prijzenstelsel allerminst een onfeilbaar kompas voor de op optimale welvaart gerichte productie. In sterke mate is dit een gevolg van het feit, dat ook daar een monopolistische beïnvloeding van de prijsvorming bestaat. Van vele zijden wordt daarom in een bestrijding van de monopolies en de uitoefening van monopolistische macht, dus in een versterking en zuivering van de mededinging, het doelmatigste middel gezien om de werking van het prijsmechanisme te verbeteren. Deze middelen getuigen zeker, hoe men overigens over hun uitvoerbaarheid en doeltreffendheid moge oordeelen, van een dieper inzicht dan aanwezig is bij hen, die het corporatisme als middel tegen de gebreken der vrije prijsvorming aanprijzen, en daarmee een homoeopathische geneeswijze willen toepassen, die de kwalen, welke men wenscht te genezen, slechts kan vergrooten.

De normale gevaren der monopolievorming worden bij het corporatisme nog versterkt, doordat de monopolies wettelijk beschermd zijn. Wanneer men, zooals bijv. Schumpeter, de bescherming, welke het bezit eener min of meer monopolistische positie verschaft, ziet als een voorwaarde voor het toepassen van nieuwe vindingen door de ondernemers, en dus als een voorwaarde voor den economischen vooruitgang⁵⁾, wordt daarbij de aanwezigheid van reële en potentiële mededinging in tal van vormen uitdrukkelijk voorondersteld. De mogelijkheid van nieuwe vestigingen bijv. houdt den monopolist steeds onder een zekeren druk. Bij een zuiver corporatief systeem is ook de vestiging van nieuwe ondernemingen slechts mogelijk bij gratie van de bestaande. Men stelt aldus een premie op de verstarring, de economische onderschatting wordt tot beginsel verheven. De vroegere gilden, bolwerken van monopolisme, behoudzucht en nepotisme, kunnen hier nog steeds als afschrikwekkend voorbeeld dienen.

Dikwijls gebruikt men den term „ordering” ter aanduiding zoowel van een corporatief systeem als van een door de Overheid geleide economie. Dit spraakgebruik is hoogst verwarrend.

Het behoeft nauwelijks betoog, dat het corporatisme in zijn zuiveren vorm volkomen onvereinigbaar is met

²⁾ F. Böhm, „Die Ordnung der Wirtschaft”, Stuttgart—Berlijn 1937, blz. 8. Eenzelfde klacht uit, behalve Böhm, ook G. Piroux „Essais sur le corporatisme”, Parijs, z.j., blz. 127, die F. Perroux met zijn boek „Capitalisme et communauté de travail” als eenige uitzondering noemt. Het boek van Perroux heb ik niet in handen kunnen krijgen. Een uitvoerige bespreking ervan geeft L. Goumas, „Zwischen Kapitalismus und Sozialismus”, „Jahrbücher für Nationalökonomie”, 1940 I.

³⁾ Vgl. W. E. Schneider, „Reine Theorie monopolistischer Wirtschaftsformen”, Tübingen 1932, blz. 83 e.v.

⁴⁾ W. Röpke, „Crises and Cycles”, Londen enz., 1936, blz. 162. In denzelfden geest: „Die Gesellschaftskrisis der Gegenwart”, Erlenbach-Zürich 1942, blz. 153. Vgl. over de prijsvorming bij het corporatisme voorts Piroux, „Essais sur le corporatisme”, blz. 126 e.v.

⁵⁾ J. Schumpeter, „Capitalism, Socialism and Democracy”, Londen 1943, hoofdstuk VIII.

een werkelijk geleide economie; zij is daarvan het volstreekte tegendeel⁶⁾. Zelfs wanneer — hetgeen nauwelijks te verwachten is — de corporaties zich volkomen vrijmaken van groepsbelangen en er oprecht naar streven het algemeen belang te dienen, dan nog kunnen zij, van den eene beperkt gezichtskring uit, niet bevorderen, wat vereischt wordt in het kader van het algemeene plan. Ook is het weinig verhelderend, het corporatisme te kenschetsen als een tusschenvorm van de beide andere stelsels, en zeker is het geen mengvorm of synthese van beide, daar, voorzover de corporaties beslissen, zoowel de afzonderlijke subjecten als de centrale leiding zijn uitgeschakeld. Men kan dus niet zeggen, dat het corporatisme beide andere beginselen in zich verenigt.

Uit de voorgaande uiteenzettingen blijkt ook, dat de veel gebruikte vergelijking van het economisch corporatisme met de *territoriale* decentralisatie misleidend is. Men ziet hierbij het zeer fundamentele feit over het hoofd, dat er in economieën, naast een groote mate van overeenstemming tusschen de belangen der verschillende subjecten en groepen in één opzicht noodzakelijk, een belangentegenstelling tusschen het individu of de groep enerzijds en de gemeenschap anderzijds bestaat. Ieder subject en iedere groep heeft er belang bij, dat de goederen, welke zij in ruil hebben aan te bieden, zoo schaarsch mogelijk zijn (bij een zoo groot mogelijken overvloed der overige goederen); wanneer zij daartoe de macht hebben, zullen zij daarom het aanbod beperken ten detrimente van de gemeenschap in haar geheel. Dit feit is te bekend om er langer bij stil te staan⁷⁾; het is evenwel een uiterst belangrijk argument tegen de toekenning van autonomie aan corporaties van bedrijven of beroepen. Zij, die dit laatste stelsel voorstaan, plegen vol medelijden niet te zien op het naieve harmoniegeloof der vroegere liberalen. Bij het vrije economische handelen der afzonderlijke subjecten behoort evenwel geen vrees te bestaan voor opzettelijke vergroting van de schaarschte, zoolang er slechts een toestand van volledige mededinging bestaat. Alleen indien er een monopolistisch element aanwezig is, wordt een restrictiepolitiek uitvoerbaar. Deze mogelijkheid wordt nu door het corporatisme opzettelijk in het leven geroepen. Om te gelooven in een harmonie van de belangen der georganiseerde groepen en het algemeen belang is stellig een heel wat stoutere verbeeldingskracht noodig dan de liberale harmonieleer ooit van haar aanhangers heeft gevegd.

Het corporatisme wordt door zijn aanhangers meestal gekroond met een ethisch aureool. Het zou uit moreel, of zelfs godsdienstig oogpunt torenhoog verheven zijn boven de andere stelsels, die men dan pleegt te kenschetsen als enerzijds een individualisme, waarbij het ongebreidelde egoïsme door afzonderlijke subjecten vrij spel heeft, en anderzijds een staatsalmacht met een onderdrukking van de menselijke persoonlijkheid. Waarom de heerschappij van het groepsegoïsme, dat dikwijls zooveel sterker en ongeremder is dan het individuele eigenbelang, en de onderscheiding van het subject onder de groep, waartoe het behoort, superieur zijn aan de overige stelsels, wordt meestal niet duidelijk gemaakt. Bij nader toezien blijkt al spoedig, dat het corporatisme niet slechts ondoelmatig is, doch tevens anti-sociaal, dus onzedelijk, „weil er Monopolismus, Gruppenanarchie, Interessentenherrschaft, Korruption, Staatsverfall und Privilegienwirtschaft bedeuten würde“⁸⁾.

Over de beteekenis van dit alles voor de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in een volgend artikel.

P. HENNIPMAN.

⁶⁾ Vgl. F. A. Hayek, „The Road to Serfdom“, Popular Edition, Londen 1945, blz. 30.

⁷⁾ Vgl. hierover o.a. Ph. H. Wichstead, „The Common Sense of Political Economy“, ed. Robbins, Londen 1935, blz. 351 e.v.; B. Wootton, „Plan or no Plan“, Londen 1934, blz. 160 e.v.; L. Robbins, „Economic Planning and International Order“, Londen 1917, blz. 145 e.v.

⁸⁾ W. Röcke, „Civitas humana“, Erlenbach-Zürich 1944, blz. 96.

DE POSITIE VAN DE NEDERLANDSCHE HAVENS IN VERBAND MET DE VERNIETIGING VAN HET ACHTERLAND¹⁾.

De vernietiging van Duitsland, gepaard met het voornemen om de voortplooiing van de handels- als industriestaat tot het vooroorlogsche peil te verhinderen, moet op het goederenvervoer over zee van en naar Duitsland een zeer nadeeligen invloed uitoefenen.

Het verkeer in de Nederlandsche havens, waarover Duitsland rond een vijfde deel van zijn totalen export voerde, zal daar sterk onder lijden. Het kan daarom van belang worden geacht na te gaan, hoe de ontwikkeling van de Nederlandsche havens is geweest en welke rol de goederenbeweging van en naar Duitsland daarbij heeft gespeeld, nu moet worden aangenomen, dat in langen tijd het hoogtepunt van de jaren vlak voor den oorlog niet meer zal worden bereikt.

De ontwikkeling van het havenverkeer in West-Europa.

De groote ontwikkeling der havens van West-Europa is begonnen na 1880. Daartoe hebben bijgedragen: de stoemp als voortstuwingskracht van het schip; de snelle ontwikkeling van Noord- en Zuid-Amerika; het graven van het Suezkanaal en de opkomst van de industrie in West-Europa.

Daarvan hebben de meeste havens in binnen- en buitenland geprofiteerd. De groote continentale havens gelegen aan de Noordzee — tot wie de beschouwingen in dit artikel zich beperken — deelden vrijwel gelijk in de ontwikkeling van het vervoer.

Hoe de ontwikkeling in deze laatste havens in de halve eeuw, die aan den tweeden wereldoorlog vooraf ging, was, geeft het volgende staatje over het aantal binnengelooopen schepen en hun tonnages eenigermate aan:

	1886		tonnage ²⁾ per schip
	Aantal	tonnage ²⁾	
Hamburg	6.913	3.791.992	550
Antwerpen	3.963	3.400.945	860
Rotterdam	3.763	2.202.752	590
	1913		
Hamburg	15.192	13.650.000	900
Antwerpen	7.111	12.480.000	1.760
Rotterdam	10.020	12.870.000	1.280
	1929		
Hamburg	18.175	21.965.410	1.210
Antwerpen	11.582	20.676.337	1.790
Rotterdam	12.739	21.544.793	1.690
	1938		
Hamburg	18.595	20.833.176	1.120
Antwerpen	11.762	19.798.658	1.680
Rotterdam	15.360	24.721.542	1.610

Aan deze cijfers mag geen grootere waarde worden toegekend, dan de indruk, die zij vestigen van den groei van het scheepvaartverkeer. Een beeld van het goederenvervoer geven zij niet. Ten aanzien hiervan moet voor de jaren van de vorige eeuw worden volstaan met een opgave van het goederenverkeer langs den Rijn, dat in 1890 en 1900 respectievelijk bedroeg 5,6 en 13 miljoen ton. De totale aanvoer van goederen te Rotterdam bedroeg in dezelfde jaren 4,5 en 10,5 miljoen ton.

Voor de drie voornaamste havens, waarvan reeds cijfers over het scheepvaartverkeer werden gegeven, kan als vergelijking worden gemeld, dat in 1913, dus vlak voor den eersten wereldoorlog, de goederenbeweging was:

	Aanvoer ³⁾	Uitvoer ³⁾	Totaal ³⁾
Hamburg	16.548.410	8.909.500	25.457.910
Antwerpen	10.210.454	8.661.480	18.871.934
Rotterdam	22.061.026	7.358.456	29.419.482
	48.819.890	24.929.436	73.749.326

Hierbij moet worden opgemerkt, dat 1913 het „boom

¹⁾ Voorzover niet anders aangegeven, is het cijfermateriaal amengesteld uit publicaties van „In- Uit- en Doorvoer“ en gevegens, samengesteld door de Gemeente Rotterdam.

²⁾ Bruto Register-tonnen.
³⁾ In tonnen van 1.000 kg.

year" in de scheepvaart was. In Juli 1914 kon reeds worden vastgesteld, dat, ook indien de oorlog niet zou zijn uitbroken, het scheepvaartverkeer belangrijk bij 1913 zou zijn achtergebleven.

De oorlog, met als gevolg de blokkade van Duitsland en den beperkten invoer naar de neutrale havens, bracht in de jaren 1914—1918 een grooten teruggang van het verkeer. Maar ook na dien oorlog was het nog lang ontwricht. Vooral in die havens, die op verkeer met Duitsland waren aangewezen. In 1920 heeft Hamburg nog geen derde van de cijfers van 1913; Rotterdam iets meer dan de helft en Antwerpen, wat de schepen betreft het cijfer van 1913, maar van de tonnage driekwart van dat jaar, bereikt. Eerst in 1924 worden, ten aanzien van de tonnage, de cijfers van 1913 in alle drie de havens overschreden, hoewel het aantal binnengeloopen schepen in Hamburg nog met een kwart en in Rotterdam met een tiende bij 1913 ten achter blijft.

Na 1925 tot 1929 is er een merkbare vooruitgang, waarbij de cijfers van de goederenbeweging van 1913 zeer belangrijk worden overschreden.

Hoe intens de goederenstroom over de voornaamste havens in die jaren was, geeft het volgende staatje teanschouwen, waarin nu ook het vervoer over Amsterdam, Bremen en Emden is opgenomen.

	in tonnen		
Aanvoer	1927	1928	1929
Rotterdam	23.796.421	20.701.568	22.947.928
Hamburg	16.652.485	17.374.099	18.083.792
Antwerpen	10.840.714	10.653.331	12.558.293
Amsterdam	3.387.732	3.832.229	4.229.575
Bremen	3.945.470	3.900.004	4.033.647
Emden	—	—	2.536.665
	58.622.822	56.461.231	64.389.900
Uitvoer	1927	1928	1929
Rotterdam	15.189.430	13.370.456	13.545.634
Hamburg	8.125.940	9.077.519	8.892.362
Antwerpen	13.095.529	13.828.604	13.653.269
Amsterdam	1.777.427	2.018.069	2.163.646
Bremen	1.535.387	1.886.299	2.261.792
Emden	—	—	1.410.903
	39.723.713	40.180.947	41.927.606
Aan- en uitvoer	1927	1928	1929
Rotterdam	38.985.851	34.072.024	36.493.562
Hamburg	24.778.425	26.451.618	26.976.154
Antwerpen	23.936.243	24.481.935	26.211.562
Amsterdam	5.165.159	5.850.298	6.393.221
Bremen	5.480.857	5.786.303	6.295.439
Emden	—	—	3.947.568
	98.346.535	96.642.178	106.317.506

1929 is het tweede topjaar!

In 1930 begint de crisis zich te doen gelden. In alle vorengenoemde havens loopt het goederen- en scheepvaartverkeer terug. Voor de goederen is het voor allen tezamen met 8 pCt. Voor Rotterdam is het ruim 9 pCt.

In 1932 wordt het dieptepunt bereikt. Het goederenverkeer is dan in de zes havens tezamen verminderd met 33 pCt. in vergelijking tot dat van 1929. Rotterdam mist 42 pCt.

Het is een wereldverschijnsel. Alom woedt de crisis. De daling van het goederenverkeer loopt van 1929 tot 1932 door het Suezkanaal terug met 35 pCt. en in het Panamakanaal met 43 pCt. Op de groote Amerikaanse zeeën moet in die jaren de daling zelfs 67 pCt zijn geweest.

Na 1932 treedt een langzaam herstel in. Voor de zes havens, waarvoor hier in het bijzonder aandacht werd gevraagd, is de totaal som aan in- en uitgevoerde goederen in de jaren na 1932 als volgt.

1932	71 miljoen ton
1933	76 " "
1934	80 " "
1935	91 " "
1936	102 " "
1937	120 " "
1938	117 " "

De opgaande lijn van na 1935 is niet enkel aan het herstel van het economisch leven te danken. Bij een

selectie der vervoerde goederen — welke wordt nagelaten, omdat het te ver buiten den opzet van dit artikel treedt — is duidelijk de voorbereiding tot oorlog en de bewapening van Duitsland te onderscheiden.

Hiermede is een schets gegeven van de ontwikkeling van het havenverkeer der havens, die Nederland, België, West- en Midden-Duitsland, benevens ten deele Zwitserland en Tsjecho-Slowakije, als hun achterland kunnen beschouwen.

De positie der Nederlandsche havens sedert 1927.

Thans volgt een overzicht van de positie der Nederlandsche havens van het jaar 1927 af, het tijdstip, waarop het herstel na den vorigen wereldoorlog was ingetreden.

Het goederenverkeer over de Nederlandsche havens, geschetst in een splitsing in drieën, nl. Rotterdam, Amsterdam en overige Nederlandsche havens, is in dien tijd als volgt:

Jaar	Rotterdam	Amsterdam	Overige havens	Totaal,
1927	38.985.851	5.165.159	9.221.267	53.372.277
1928	34.072.024	5.850.298	9.350.177	49.272.499
1929	36.493.562	6.393.221	9.602.558	52.489.333
1930	35.098.260	6.378.000	7.217.226	48.693.486
1931	28.890.898	5.958.938	6.574.097	41.423.933
1932	21.303.249	5.053.386	5.138.305	31.494.940
1933	23.115.435	4.989.757	6.455.361	34.560.553
1934	27.324.249	5.331.060	6.846.213	39.501.492
1935	28.195.786	4.935.902	6.871.904	40.003.592
1936	33.223.802	5.000.786	7.293.742	45.518.330
1937	42.352.612	5.859.462	8.025.591	56.237.665
1938	42.370.940	5.654.955	7.888.683	55.914.578

Ware deze enorme goederenstroom, die van en naar zee door de Nederlandsche havens haar weg vindt, uitsluitend of in hoofdzaak in- en uitvoer van het eigen land geweest, dan zou er thans geen bezorgdheid over de toekomst van deze havens behoeven te bestaan.

Het is niet het geval. Bijna tweederde deel der verscheepte en aangevoerde goederen waren van buitenland-schen oorsprong of voor het buitenland bestemd. Het is thans de zwakke plek van de Nederlandsche havens, die bijna allen, doch de één veel meer dan de ander, op het verkeer met het buitenland waren aangewezen. Het sterkst geldt dit voor Rotterdam, dat drie kwart van den totalen in- en uitvoer over zijn haven als doorvoer kon rekenen.

Het kan niet anders. De ontwikkeling van Rotterdam tot de eerste continentale haven van Europa was te danken aan het ontstaan van de geweldige agglomeratie van industrieën in het Ruhrgebied met een bevolking, bijna even groot als de geheele Nederlandsche, welke bevolking en haar industrieën voor haar verbindingen over zee was aangewezen op den Rijn en zijn haven aan den mond: Rotterdam. Zoals de Ruhr op Rotterdam, was Rotterdam op den Ruhr aangewezen.

Uit de overzichten van het verkeer blijkt intusschen duidelijk, dat het Nederlandsche havenapparaat, in het bijzonder het Rotterdamsche, veel te groot is voor de behoeften van het eigen land. Waarbij het begrip „haven-apparaat" niet uitsluitend mag worden beperkt tot de aangelegde havens met hun kunstwerken en outillage van Overheid en particulieren. Het omvat evenzeer alle bedrijven en inrichtingen, zoomede allen, die direct of indirect hun bestaan in of door de haven vinden, waarbij dan nog te rekenen valt het omvangrijke scheepvaart-bedrijf op de rivier voor het transport der goederen van en naar Duitsland.

De moeilijkheden, waarin de Nederlandsche havens en speciaal Rotterdam tengevolge van de vernietiging van het agglomeraat in de Ruhr zijn komen te verkeren, zijn dermate ernstig, dat bezinning op de middelen, die tot vermindering dezer moeilijkheden kunnen leiden, geboden is. Het euvel is bovendien van een dusdanigen omvang, dat kleine uitwegen, als het zoeken van diepere verbindingen in het achterland, nauwelijks aan een oplossing kunnen medewerken. Ook hierbij is het goed de realiteit in het oog te houden. Zwitserland en Tsjecho-Slowakije kunnen het vervoer met Duitsland, speciaal de Ruhr, niet vervangen,

hoe dankbaar Nederland ook moet zijn, dat deze landen thans het oog op de Nederlandsche havens richten. Waarbij echter te bedenken valt, dat over alle sympathiën en anti-pathiën heen, tenslotte de zakelijkheid het wint en ook Tsjecho-Slowakije toch weer meer en meer zal denken aan de haven, die ligt aan de monding van de rivier, die uit het eigen land naar zee stroomt: Hamburg.

Ten aanzien van de Nederlandsche havens is het daarom van het grootste belang te weten, wat er gebeurt met West-Duitsland; wat er gebeurt met het Ruhrgebied en de streek, die daar ten westen van den Rijn aan grenst.

Vergroting van Nederlandsch gebied, met uitdrijving van de inheemsche bevolking, komt de Nederlandsche havens nauwelijks ten goede, omdat met de bevolking van Nederland, verspreid over het vergroote gebied, de consumptieve en productieve krachten van ons land slechts in bescheiden mate zijn te verhoogen, terwijl, voorzover in het vergroote gebied veel landbouwgrond ligt en dus een vergroting van landbouwvoortbrengselen met zich brengt, dit eer tot verdere afname dan vermeerdering van het havenverkeer zal leiden.

Brengt het toekomstig vredesverdrag met Duitsland de bepaling, dat de industrie in de Ruhr en in het gebied, dat er aan grenst, góeddeels moet worden geslecht, dan kan het Nederland — ons land in zijn geheel — en de Nederlandsche havens helpen, indien een deel van de zware industrie naar Nederland wordt verplaatst. Het kan dan zelfs een belang zijn, hetwelk zich tot over de grenzen van Nederland doet gevoelen, dat Nederland voor een belangrijk deel de vroegere verzorgingstaak van het West-Duitsche gebied overneemt. Toch zal dan herstel van het Duitsche mijnwezen en een verdere exploitatie van de Duitsche mijnen in vooroorlogsch omvang, noodzakelijk zijn, omdat de kolen voor de industrie alsnog onontbeerlijk zijn. Wel moge worden opgemerkt, dat Nederland niet in staat is de mijnwerkersbevolking te leveren, terwijl het zeer de vraag is, of, bij een belangrijke vestiging van zware industrie hier te lande, Nederland over voldoende arbeidskracht voor deze industrie zelve, zoomede over hen, die voor de extra-verzorging van deze arbeidskracht noodig zijn, beschikt.

Tenslotte moge er nog aan worden herinnerd, hoewel het eenigszins buiten den opzet van dit artikel valt, dat Duitsland (Ruhrgebied) niet alleen een zeer omvangrijken doorvoer van goederen over de Nederlandsche havens onderhield, maar dat het ook op een grooten uitvoer naar Nederland kon bogen.

Er werd reeds op gewezen, dat de doorvoer van Duitsland over Nederland rond een vijfde van den totalen Duitschen export bedroeg. Volgens den heer Erich Schmitz, aan wiens geschrift „Die Bedeutung der Niederlande als Durchfuhrland für die deutsche Ausfuhr” dit gegeven is ontleend, bedroeg de doorvoer over en invoer naar Nederland in:

1927	1928	1929	1930
44 pCt.	41,3 pCt.	39,2 pCt.	41,5 pCt.

van den totalen goederenexport van Duitsland.

Hoe het daarmede zal gaan, als de industrie in de Ruhr zich niet herstelt en ook Nederland geen voldoende zware industrie kan onderhouden, laat zich onderstellen, als alleen maar gedacht wordt aan den Nederlandschen scheepsbouw, eigenlijk ook een zeer belangrijk deel van het havenapparaat, die bijna al het te verwerken materiaal bij voorkeur uit de Ruhr betrok. Het was kort bij, met vlot vervoer, goedkoop van transport. Indien het in de toekomst van overzee, Engeland en Amerika, moet worden gehaald, dan zal reeds enkel om de verhoogde transportkosten zoowel de Nederlandsche scheepsbouw als iedere industrie hier te lande, die voor halffabrikaten op het buitenland is aangewezen, een leelijke pijp te rooken krijgen.

Conclusie.

De conclusie kan geen andere zijn, dan dat de Neder-

landsche havens — eigenlijk geheel Nederland — belang hebben bij het herstel van het mijnwezen en de industrie in West-Duitsland, in het gebied van Ruhr en Rijn. Naar de mate, dat dit herstel vordert, zullen ook de Nederlandsche havens weer aan belang winnen. Het troosteloze in deze beschouwing der feiten is, dat het zelfs dan lang duren zal, voordat de arbeid in de havens weer zal zijn gekomen tot een omvang als in de topjaren 1913, 1929, 1938. Na den eersten wereldoorlog duurde het zes jaren, voordat de cijfers van den goederenstroom die van 1913 weer evenaarden. Toen leek het lang. Dit keer valt op zoo'n kort tijdsbestek van herstel niet te rekenen.

Komt het tot herstel van het West-Duitsche mijn- en industriegebied, dan zal het zaak zijn, dat Nederland scherp toeziet en zich doet gelden bij de vraag naar den status, waarin dit Duitsche gebied zal komen te verkeren. Want, teneinde te voorkomen, dat dit gebied dan niet van zijn natuurlijken weg naar zee wordt afgeleid, is het wenschelijk, dat het niet in bezit komt of onder sterke controle wordt gebracht van landen, die eveneens van dat gebied een uitweg naar de Atlantic hebben.

JOH. BRAUTIGAM.

GELEIDE HEROPLEVING IN NEDERLANDSCH-INDIË.

Terwijl in de overwinnaarslanden thans meer en meer wordt overgegaan tot vrijmaking van het economisch leven van de banden, die daaraan waren aangelegd, om de economische inspanning op één doel — de spoedige nederlaag van den vijand — gericht te houden, vindt op dit moment in deze gewesten het tegendeel plaats. De economische chaos in den Indischen Archipel, verwekt door den op roof uit zijnden Japanner, vereischt, zooals wij in een vorig artikel schreven, samenbinding van alle krachten om de economische activiteit weer op gang te brengen. Hier verkeert de patiënt in een zoodanigen toestand van bewusteloosheid, dat kunstmatige ademhaling moet worden toegepast. Dan volgt de periode van reconvalescentie en vervolgens zal moeten worden gezien, of het slachtoffer reeds weer direct over alle ledematen zal kunnen beschikken, of dat één of meer daarvan voorloopig nog zullen moeten worden geschraagd om mettertijd weer behoorlijk te kunnen functionneeren.

In het militaire geroezemoes van het dagelijksche leven, zooals dat hier kan worden waargenomen, is het niet opvallend, wat er in geïmproviseerde kantoren met primitieve middelen wordt georganiseerd en tot stand gebracht. Toch is hetgeen daar gebeurt van essentieel belang, niet alleen voor de rehabilitatie van het economisch leven, maar evenzeer voor de rehabilitatie van het individu, dat weer wordt ingeschakeld in het normale functionneeren van het maatschappelijke leven.

Het probleem, waarvoor men zich gesteld ziet, kan aldus worden samengevat, dat in de door de geallieerden beheerschte gebieden, waar betrekkelijke veiligheid en groeïende zekerheid bestaan, een ongekende nood aan eertijds geïmporteerde goederen en levensmiddelen bestaat. Deze nood moet worden gelenigd, terwijl die gebieden nog slechts een schamel begin kunnen maken met het beschikbaar stellen van voor den export geschikte producten. Het gebrek aan transportmiddelen, werktuigen en hulpstoffen en -materialen, welke den distribueerenden en den verzamelenden handel mogelijk zouden moeten maken, wordt allerwege scherp gevoeld. Distributie van geïmporteed goed kan — na een periode van „relief” — slechts plaats hebben op basis van den ruil, met tusschenschakeling van een gangbaar en zooveel mogelijk waardevast ruilmiddel tegen exportproduct. In verder verwijderd verband kan dat alleen de financiering mogelijk maken, terwijl de waarde van den totalen export die van den totalen import zal moeten overschrijden om betaling van diensten en

andere passieve betalingsbalansposten op den duur mogelijk te maken. Van dit punt is men nog ver verwijderd.

Waar geopend gebied wordt geschapen en waar het wordt uitgebreid, kan van ondernemingscultuur nog vrijwel geen sprake zijn. Daarvoor is een intensieve voorlichtings conditio sine qua non. Het exportproduct zal pacifische handelsbevolkingsproduct zijn. De bevolking levert echter eerst dan product, zoodra redelijke zekerheid kan worden verkregen, dat voor de opbrengst in geld zoodanige goederen in zoodanige hoeveelheden kunnen worden verkregen, dat hun moeite wordt beloond. Deze toestand begint zich in deelen van de Buitengewesten te ontwikkelen, op Java, waar ook nog geen waardevast ruilmiddel bestaat, is het begin nog niet te onderkennen.

Het is duidelijk, dat, om het exportapparaat en het importapparaat aan deze bijzondere omstandigheden, welke hiervoren zeer ruw werden geschetst, aan te passen, bijzondere maatregelen noodig zijn. Hier worden risico's gelopen, hier worden financieringseischen gesteld, waaraan geen vroegere vennootschap of firma op het gebied van den handel het hoofd kan bieden. Zij verkeerden zelf in nood. Kantoren, pakhuizen, archieven zijn vernield of beschadigd; fabrieken en werkplaatsen evenzeer. Alles behoeft vernieuwing. Voorts zijn velen van de vroegere werkkrachten niet meer beschikbaar.

De oplossing, welke voor den import en export is gekozen, is die van een alles overkoepelende gouvernementale organisatie. Voor den export van rubber, den opkoop van dit product, het weder in gang zetten, waar mogelijk, van de ondernemingscultuur, het aanbrengen van productiemiddelen en hulpmaterialen, is een afzonderlijke overheidsorganisatie gevormd, het Nederlandsch-Indisch Rubberfonds. Dit lichaam verzorgt der dus het belangrijkste exportproduct. Hoewel er gelegenheid zal zijn hierop nader terug te komen, is het in dit verband interessant te releveeren, dat van de totale exportwaarde van alle goederen in 1941, rubber rond 55 pCt. vertegenwoordigde. Daarvan was wederom ruim de helft bevolkingsproduct. Reeds met deze feiten in de gedachten, gepaard met de zeer bijzondere ontwikkeling ten aanzien van de rubberconsumptie en de fabricage van substituten van synthetischen oorsprong, is het gerechtvaardigd voor dit overwegend belangrijke exportproduct een bijzonderen vorm te kiezen.

Alle overige export en voorts de geheele import, vallen onder de directieven van de Nederlandsch-Indische Gouvernemens Import en Export Organisatie (Nigieo). Het merkwaardige hiervan is, dat zij niet bestaat, althans niet in formeelen zin. Zij moet nog worden geconstitueerd en zij moet nog rechtspersoonlijkheid verkrijgen. Thans werkt zij krachtens de autoriteit van de Regeering, in het bijzonder krachtens het gezag van den Directeur van Economische Zaken. Zij verbindt derhalve voorshands de Regeering in alle overeenkomsten, welke zij aangaat. Reden tot deze ongevormdheid was de tweeledige overweging, dat de Indische Regeering, zetelende in Australië, in wijs beraad zich wenschte te overtuigen van de werkelijkheid van den toestand in deze gewesten en de meening over deze zaken wenschte te leeren kennen van die leiders van het Indische bedrijfsleven, die na de bevrijding zouden worden aangetroffen. De tweede overweging was, dat niet bekend was, op welke wijze en in welke mate door de inheemsche bevolking aan bedoelde organisatie zou kunnen worden medegewerkt en welke plaats de verschillende bevolkingsgroepen in het bestuur en het beleid van deze organisatie zouden moeten innemen. Een meening over de eerste overweging kan reeds worden gevormd; het bewijs hiervan ligt besloten in het feit, dat de voorloopige Raad van Bestuur van de Nigieo geheel bestaat uit leiders van het vooroorlogsche import- en exportbedrijf. Over de tweede overweging valt thans nog moeilijk een oordeel te geven; dat zal moeten afhangen van de oplossing, welke op politiek gebied wordt verkregen. Bij het aanvangen van de werkzaamheden kan daarop echter niet worden gewacht.

In een volgende bijdrage zullen de eerste stappen van de Nigieo nader worden beschouwd, terwijl de consequenties van deze activiteit voor de toekomstige economische ontwikkeling van Nederlandsch-Indië dan wellicht duidelijker kunnen worden gezien.

Batavia, 4 Januari 1946.

W. KOSTER.

HET BEDRIJFSVERGUNNINGENBESLUIT IN VREDESTIJD.

Reeds eenige malen werd in dit blad ¹⁾ aan verschillende schrijvers gelegenheid gegeven doeleinden, werkings-sfeer en toekomst van het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941-nader uiteen te zetten, waarbij echter uit den aard der zaak voornamelijk op doeleinden en werkings-sfeer de nadruk werd gelegd. Dit valt gemakkelijk te begrijpen. Immers, het was ten tijde van het schrijven der geciteerde artikelen nog niet wel mogelijk zich een oordeel te vormen over den toekomstigen economischen toestand, terwijl, voorzoover dit wel mogelijk was, de bezettingsautoriteiten elke uiting ten aanzien van dezen toestand aan banden legden.

Daarom komt het ons nuttig voor, om ons thans te bezinnen op dien economischen toestand en op de rol, die het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 bij den wederopbouw en omschakeling van het bedrijfsleven op vredes-economie zal kunnen spelen.

Voor de motieven, die het Besluit deden geboren worden, de middelen, die ter bereiking van de na te streven doeleinden werden aangewend en de interpretatie van de diverse bepalingen, zij ter bekorting verwezen naar de hierboven reeds vermelde artikelen.

Wel is het van belang er nogmaals op te wijzen, dat het Besluit zijn voorlooper vond in de Bedrijfsvergunningenwet 1938. Het cardinale verschilpunt tusschen Wet en Besluit was hierin gelegen, dat in de Bedrijfsvergunningenwet de Overheid een passieve rol vervulde en slechts tot sluiting van een bepaalde bedrijfstak overging als de betrokken fabrikanten een daartoe dienend verzoek bij den minister van Handel, Nijverheid en Scheepvaart indienden en deze minister sluiting wenschelijk oordeelde. Vestiging of uitbreiding in dien met name genoemden bedrijfstak was dan nog slechts met speciale vergunning van genoemden minister toegestaan.

Het Besluit daarentegen is van toepassing op alle industriële bedrijven en op die handelsbedrijven, die geen kleinhandelsbedrijven zijn.

De behandeling der aanvragen uit hoofde van het Besluit ligt tot op heden in handen van die Rijksbureaux, die belast zijn met de zorg voor het artikel, dat men wenscht te gaan produceeren, resp. te gaan verhandelen.

Tijdens den oorlog was de toepassing van het Besluit, afgezien van moeilijkheden van principieelen en interpretatieven aard, betrekkelijk eenvoudig. Immers, door de voortdurend toenemende schaarschte aan grond- en hulpstoffen, aan machines en aan arbeidskrachten, werden op het gebied van de industrie slechts die aanvragen toegewezen, waarvan het belang voor het Nederlandsche economische leven evident was, terwijl tevens vergunningen werden verleend voor vestiging en uitbreiding van bedrijven, die werkten voor Duitsche behoefte, welke laatste vergunningen in den regel slechts een toestand beaakte vergunningen in den oververmijdelijken toestand.

Op het gebied van den handel is een en ander nog duidelijker. Immers, de handel vervult t.o.v. de industrie een vrij passieve rol. Afgezien van den, tijdens de voorafgegangene periode, uiteraard zeer schaarschen mport en van de tweedehandsch artikelen, kunnen de

¹⁾ Zie mijn artikel: „Een jaar Bedrijfsvergunningenbesluit” in „E.-S.B.” van 15 Juli 1942 en „De toepassing van het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941” van C. A. Cannegieter in „E.-S.B.” van 1 Maart 1944.

handelaren slechts die artikelen verhandelen, die de industrie, in ruimen zin genomen, voortbrengt. Het is duidelijk, dat het handelsapparaat tijdens de bezettingsjaren een groote overcapaciteit vertoonde.

Het gevolg was dan ook, dat slechts in zeer weinige gevallen vergunning voor het vestigen van een handelsbedrijf, resp. voor het in een bestaand handelsbedrijf gaan verhandelen van andere artikelen, werd verleend. Het heeft ons steeds weer verwonderd, dat, waar bovenstaande factoren tóch algemeene bekendheid genoten, nog zooveel verzoeken, op het gebied van den handel liggende, werden ingediend. Weliswaar waren een groot aantal van deze aanvragen op de toekomst gericht, doch, gezien de volslagen onbekendheid met de details van het economisch leven na den oorlog, kwamen ook deze aanvragen niet voor inwilliging in aanmerking.

Was de toepassing van het Besluit onder de tijdens de bezetting vigeerende omstandigheden dus betrekkelijk eenvoudig, ongetwijfeld is dit thans anders, nu de oorlog voorbij is en het opbouwwerk een aanvang neemt.

Vóór den oorlog was de situatie in verschillende bedrijfstakken hier te lande aldus, dat van een aanzienlijke overcapaciteit kon worden gesproken. Aan dit feit had de Bedrijfsvergunningenwet haar ontstaan te danken.

Tijdens den oorlog hebben groote verschuivingen in ons industriële apparaat plaatsgevonden. Eenerzijds zijn verschillende bedrijven op grond van rationalisatiemaatregelen gesloten, terwijl de overblijvende fabrieken hun machinepark sterk zagen verouderen en verminderen door Duitsche requisities, zonder de mogelijkheid te hebben dit op peil te houden. Ook heeft zich de structuur van verschillende bedrijven sterk gewijzigd, als gevolg van de moeilijkheden met de voorziening van arbeidskrachten, de noodzakelijkheid grondstoffen van andere, veelal slechtere, kwaliteit te verwerken, de omschakeling van het productieprogramma op goederen, die voor de Duitsche oorlogvoering onontbeerlijk waren, enz.

Anderzijds zijn er ondernemingen opgericht, waarvan de vestiging noodzakelijk bleek, doch die in normale tijden hier te lande zeer vermoedelijk niet zouden renderen. Te denken valt aan de bedrijven, welke surrogaatgrondstoffen en surrogaatproducten voortbrengen, die niet in de bestaande fabrieken kunnen worden voortgebracht, alsmede de onder Duitsche protectie opgerichte ondernemingen.

Het is derhalve niet te veel gezegd, dat er op het oogenblik hier te lande op industrieel gebied een chaos bestaat. Het zal één der eerste taken der Regeering moeten zijn in dezen chaos eenige orde te scheppen, wil men niet op korten termijn voor dezelfde moeilijkheden komen te staan als waarmede wij den oorlog ingingen.

De vraag doet zich dan ook voor, welke taak thans voor het Bedrijfsvergunningenbesluit is weggelegd.

Hierbij moet worden onderscheiden de tijd, onmiddellijk na het staken der vijandelijkheden, en de tijd, waarin de wederopbouw met kracht ter hand kan worden genomen.

Gezien het ondernemende karakter der Nederlanders, viel het te voorzien, dat op korten termijn de autoriteiten zouden worden overstromd met verzoeken om een vergunning, uit hoofde van het een of andere vestigingsbesluit. Dit is dan ook inderdaad bewaarheid geworden. Het is duidelijk, dat het juist thans zaak is de vestigingsbesluiten, waaronder het Bedrijfsvergunningenbesluit, met de grootste behoedzaamheid te hanteeren, wil men niet een situatie scheppen, waaruit het zeer moeilijk zal zijn terug te keeren.

Het zal onder de thans vigeerende omstandigheden de taak van de Regeering moeten zijn, te streven na een evenwichtig industrieel apparaat, waarbij men er eventueel niet voor zal mogen terugschrikken om bedrijven, die niet in het kader van zulk een apparaat passen, te sluiten.

Dit zal geen gemakkelijke taak zijn en kan slechts geschieden op basis van een plan voor industrieelen weder-

opbouw. Dat ons land over het intellectuele en materiele apparaat beschikt om zulk een plan op te stellen is zeker. Dit zal een werk van jaren zijn en het plan zal telkens moeten worden herzien in het licht der zich wijzigende omstandigheden.

Gezien het bovenstaande, zal de techniek van toepassing van het Besluit een ingrijpende wijziging dienen te ondergaan. Werden tijdens den oorlog bij de toepassing enkele algemeene richtlijnen tot grondslag genomen, het zal thans noodzakelijk blijken het Besluit als één der instrumenten te zien, waarmede de opbouw wordt bewerkstelligd, hetgeen uiteraard met zich brengt, dat de richtlijnen ook een sterker gedifferentieerd karakter zullen verkrijgen. Het is zelfs de vraag, of het gewenscht is, gezien het bovenstaande, de uitvoering van het Besluit in handen te laten van de rijksbureaux, die toch elk slechts een sector van het economisch leven bestrijken, terwijl het karakter van deze bureaux, als typische oorlogs- en crisisinstellingen, hiertoe ook minder geschikt lijkt. Te denken valt aan een centraal orgaan, dat, in nauw contact met de instanties, die de plannen voor den wederopbouw uitwerken, de aanvragen beoordeelt en er eventueel een beslissing over neemt.

Tot slot dient de vraag te worden besproken, of de juridische opzet van het Besluit wel ongewijzigd gehandhaafd kan blijven. Naar het ons voorkomt, is dat niet het geval, tenminste voorzover het betreft de bepalingen van het Besluit, die betrekking hebben op handelsbedrijven.

Eén van de typische en o.i. minder fraaie aspecten van het Bedrijfsvergunningenbesluit is, dat het de scheidingslijn tusschen bedrijven, welke wel, en bedrijven, welke niet onder het Besluit ressorteeren, bij industriële bedrijven anders trekt dan bij handelsbedrijven. Bij industriële bedrijven toch ligt het criterium bij den *omvang* van het bedrijf. Hierdoor wordt bepaald, of het bedrijf een industrieel dan wel een ambachtskarakter draagt. Bij handelsbedrijven daarentegen ligt het criterium bij den *aard der werkzaamheden*, bepaald door de uiteindelijke afnemers van het desbetreffende handelsbedrijf. De omvang van het handelsbedrijf speelt geen enkele rol. Het gevolg van een en ander is, dat de aanvragen om vergunning voor industriele vestiging, enz., te allen tijde bedrijven betreffen, die een zekeren omvang hebben en dus van importantie zijn. Immers, de aanvragen van kleine bedrijven zullen onmiddellijk worden afgeschoven naar de instanties, die met de behandeling van dergelijke aanvragen zijn belast. Daarentegen behooren aanvragen van handelsbedrijven, die naar den aard der werkzaamheden een groothandelskarakter bezitten, al zijn zij nog zoo klein, te worden behandeld door de rijksbureaux. Het gevolg is, dat vele aanvragen voor vestiging, enz., van handelsbedrijven, die door laatstgenoemde instanties in behandeling moeten worden genomen, een typisch regionaal of zelfs plaatselijk karakter bezitten. Het is te begrijpen, dat het voor een regeeringsbureau zeer lastig is om uit te maken, of vestiging van een kleinen groothandel ergens in een provincieplaatsje economische nadeelen met zich brengt. Bij de beoordeeling van de aanvraag zal dan in den regel zeer sterk rekening worden gehouden met de adviezen der instanties, die met de plaatselijke, resp. regionale toestanden beter op de hoogte zijn, i.c. Kamers van Koophandel en vakgroepen.

Teneinde de met de beoordeeling en eventuele verleening der vergunning belaste regeeringsinstanties overbelasting, welke is ontstaan door de lawine van aanvragen, betrekking hebbende op de hiervoor genoemde dwergbedrijfjes, te besparen, zou het wellicht aanbeveling verdienen de op handelsbedrijven van toepassing zijnde bepalingen van het Besluit een wijziging te doen ondergaan, resp. in een afzonderlijke regeling onder te brengen. Ons zweeft een regeling voor den geest, waarbij handelsbedrijven, die, gezien den aard hunner werk-

zaamheden als groothandelsbedrijven zijn aan te merken, doch die een gering kapitaal hebben (bijv. minder dan f 15.000 à f 20.000), voor vestigingsaangelegenheden zich dienen te wenden tot de Kamer van Koophandel en Fabrieken in het ressort, waarin zij hun werkzaamheden denken aan te vestigen. Gezien het reeds hiervoor gemenoerde plaatselijke of regionale karakter van dergelijke bedrijven, komt een dergelijke regeling ons veel juister voor dan de tot nu toe bestaande. Immers, de bovengenoemde Kamers van Koophandel zijn uiteraard veel beter op de hoogte van de in hun ressort bestaande toestanden, dan een centraal overheidsorgaan. Een door een Kamer van Koophandel, resp. door het Ministerie van Handel en Nijverheid verleende vergunning zou dan ook slechts dienen te gelden voor het door deze Kamer bestreken ressort, zoodat wordt voorkomen, dat een handelsbedrijf, dat bijv. te Groningen, op grond van zeer speciale plaatselijke omstandigheden, voor een vergunning in aanmerking komt, na het verkrijgen der vergunning zijn werkzaamheden verplaatst, bijv. naar Den Haag; waar de omstandigheden mogelijkwijze geheel anders liggen. Een dergelijke verplaatsing is onder de huidige regeling zonder meer mogelijk.

Boven voorgestelde procedure komt dus practisch geheel overeen met de procedure, welke geldt voor aanvragen uit hoofde van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941.

Handelsbedrijven, een groothandelskarakter bezittend, waarvan het kapitaal een bepaalde limiet te boven gaat (bijv. meer dan f 15.000 à f 20.000), zullen hun typisch regionaal karakter wel verloren hebben en hun activiteit meer op het geheele land richten. Voor dergelijke bedrijven zou dan de huidige procedure kunnen blijven bestaan, totdat ook voor den handelssector van het economisch leven een centraal ordeningsorgaan in het leven is geroepen. Uiteraard blijven er ook dan nog verschillende moeilijkheden bestaan, bijv. indien het opereerende kapitaal van een met vergunning van bijv. een Kamer van Koophandel opgericht groothandelsbedrijf boven de hiervoor genoemde limiet stijgt; het zal een kwestie van interpretatie van de bepalingen van het Besluit, alsmede van samenwerking tusschen de overheidsinstanties en de organen van het georganiseerde bedrijfsleven zijn, of en op welke wijze deze moeilijkheden zullen worden opgelost.

Tevens ware het wellicht gewenscht, evenals zulks het geval is bij de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, bij de beoordeeling der aanvragen meer rekening te houden met objectieve factoren, zooals handelskennis, credietwaardigheid en vakbekwaamheid. Het behoefte-element wordt o.i. thans nog (tenminste voor zoover het handelsbedrijven betreft) te sterk gehanteerd.

Het is duidelijk, dat de in Juni 1941 buiten werking getreden Bedrijfsvergunningenwet 1938 in herleefden vorm niet zou kunnen dienen om bij den industrielen wederopbouw van ons land een rol te spelen. Immers, bij deze wet bleef, zooals hiervoor reeds werd uiteengezet, de Regeering volkomen passief en wachtte tot er van de zijde der fabrikanten een verzoek om ordenende maatregelen werd ingediend. Het is evident, dat zulk een procedure niet kan worden gevolgd, indien moet worden uitgegaan van een algemeen plan voor den wederopbouw.

Onze conclusie kan deze zijn, dat het Bedrijfsvergunningenbesluit, mits op de hierboven aangegeven wijze gewijzigd en toegepast, ook thans zijn bestaansrecht zal kunnen bewijzen.

Drs. F. W. BOTZEN.

DE TAAK VAN DEN ECONOMOON IN HET BEDRIJFSLEVEN.

Theorie en practijk.

De economische wetenschap heeft, ondanks haar in vergelijking met andere wetenschappen nog betrekkelijk

korte bestaan, reeds een veelbewogen levensloop achter de rug. Of deze levensloop ook een carrière geweest is, laten wij hier in het midden; het is in ieder geval een feit, dat de economie thans, na de ervaringen van twee wereldoorlogen en de daaropvolgende perioden van wederopbouw, in het middelpunt der belangstelling staat. En terecht, want er is practisch geen enkel maatschappelijk probleem, of het bezit in belangrijke mate economische aspecten. Reeds een oppervlakkig overzicht van de gebeurtenissen van de laatste 30 jaren stelt de grote betekenis van de economische problematiek duidelijk in het licht.

De ontwikkeling van de economische wetenschap wet-tigt o.i. de stelling, dat deze wetenschap hoe langer hoe meer naar de practijk is toegroeid. De klassieke bouwden een begrippenapparaat op; gebaseerd op bepaalde veronderstellingen omtrent de werkelijkheid; zij begingen, zoals von Wieser opmerkt, de fout, dat zij bij hun abstracties bleven staan. In de tweede helft van de vorige eeuw werd de economie nieuw leven ingeblazen. De Historische School verzandde in een teveel aan descriptieve detailarbeid, welke onvoldoende bleek voor een verklaring der economische verschijnselen. Betere resultaten bereikte de Oostenrijksche School, die met haar methode van afnemende abstractie de economische werkelijkheid theoretisch trachtte te benaderen.

Het zijn echter vooral twee factoren geweest, die de economische wetenschap in een zeer nauw contact met de praktische problemen van onze samenleving hebben gebracht: in de eerste plaats de ontwikkeling van de conjunctuurtheorie, die de dynamiek van het economisch gebeuren in haar greep trachtte te vatten en daarbij het inzicht in de samenhang der verschillende factoren ten zeerste heeft verdiept; in de tweede plaats het beschikbaar komen van hoe langer hoe meer en hoe beter statistisch materiaal.

Statistisch men het bovenvermelde feit, dat de economische problemen in de huidige samenleving van eminente betekenis zijn, met de zo juist geschetste ontwikkelingsgang van de economie, dan wordt het begripelijk, dat de econoom maatschappelijk de thans voor hem bestaande belangstelling ten volle verdient.

Waar ligt zijn werkteerrein en wat is zijn taak?

Een Amerikaanse visie op dit probleem.

Interessant zijn in dit opzicht enkele beschouwingen in het Amerikaanse tijdschrift „Sales Management” van 1 November 1945¹⁾. Schrijver merkt op, dat de economische wetenschap zich in de Vereenigde Staten voor 1932 practisch geheel in de academische sfeer bewoog. Roosevelt haalde echter met zijn grootscheepse economische programma den econoom uit deze „academische duisternis” en plaatste hem voor het voetlicht der actualiteit. Tijdens de tweede wereldoorlog, die de noodzaak meebracht de krachtsinspanning der Vereenigde Staten tot het uiterste op te voeren, onderging de taak van den econoom een verdere geweldige uitbreiding. Thans, zegt schrijver, en wij denken hierbij onwillekeurig aan Nederland, is de situatie zoo, dat op de markt voor economisch geschoolde krachten de Overheid als verrewé den grootste vragert optreedt. Voor zoover de economen in het bedrijfsleven werkzaam zijn, houden zij zich voornamelijk bezig met markt-analytische onderzoekingen.

Waarom wordt den econoom, ook binnen het kader der afzonderlijke ondernemingen, niet een bredere werkteerrein toegemeten? Gedeeltelijk is hier een zekere onderschatting van de zijde der ondernemers in het spel, doch anderzijds zijn de beoefenaren der economie hiervan zelf de schuld. In de eerste plaats heeft hun opleiding hen geleerd steeds de samenhang der economische verschijnselen in het oog te houden, waardoor zij licht geneigd

¹⁾ t.a.p. blz. 177: J. A. Livingston, „Five ways the economist can serve top management in business”.

zijn de handelswijze der afzonderlijke ondernemers, die zich slechts door de belangen van hun eigen onderneming laten leiden, kritisch te beoordelen. In de tweede plaats is het vak-jargon van de economen nu niet bepaald geschikt om hen bij de ondernemers populair te maken; zij spreken van „sociaal product”, „substitutie-elasticiteit” en „monetaire overinvestatie” en verwachten, dat men direct de bedoeling hiervan begrijpt. In de derde plaats wordt de econoom gehandicapt door een speciaal kenmerk van zijn wetenschap: hij kan zijn conclusies niet proefondervindelijk bewijzen²⁾. De ondernemer ziet de conclusie van den econoom als een subjectief oordeel en laat zijn eigen opinie praevaleren.

Echter, zegt schrijver, de ingewikkeldheid van het economisch leven is bezig den ondernemer te overweldigen. De crisis van 1929 deed hem kennis maken met krachten, die hij niet kon beheersen. Ook kan hij in vele gevallen de draagwijdte van de steeds omvangrijker overheids-interventie in het economisch leven niet meer overzien. M. a. w., hij kan de hulp van den econoom niet meer ontberen. Schrijver ziet thans de taak van den econoom in het bedrijfsleven als volgt:

1. Studie van de karakteristieke trekken der onderneming („basic market research”); analyse van fluctuaties in productie en afzet, enz.

2. Conjunctuuranalyse ten bate van de onderneming; dit is bijv. van fundamenteel belang in de huidige „reconversiedepressie”.

3. Het vaststellen van een inkoop-, productie- en afzet-programma, gebaseerd op de genoemde conjunctuur-analyse.

4. Analyse van de betekenis van de economische politiek van de Overheid voor de onderneming.

5. Het samenstellen van rapporten van diverse aard en voor verschillende gelegenheden.

6. Het uitvoeren van bedrijfsvergelijkende studies: hoe gaat het de onderneming in vergelijking met andere? Hoe contractie te bestrijden en hoe expansie te benutten? Hier komt, hoewel schrijver het niet uitdrukkelijk noemt, de grote betekenis van het kostprijsvraagstuk naar voren.

Bij dit alles dient de econoom zich ervan bewust te zijn, dat hij zijn conclusies met bewijzen moet kunnen staven en dat hij zich slechts door een bezonnen oordeel zijn plaats waardig kan betonen. Hij mag, hoeveel strijd dit wellicht soms ook kost, zijn objectiviteit niet verliezen.

Vele ondernemingen staan nog wantrouwend tegenover de beoefenaren van de economische wetenschap, en veel scepticisme moet nog worden overwonnen, doch schrijver verwacht, dat de grootste vrager op de markt voor economen, i. c. de Overheid, binnen afzienbare tijd een geduchte concurrentie van het bedrijfsleven zal ondervinden.

Conclusie.

Hoewel bovenvermelde uiteenzettingen, die „in wezen een marktanalyse vormen, een analyse nl. van de „markt voor economisch geschoolde krachten”, op de Verenigde Staten betrekking hebben, zijn ze toch ook voor Nederland niet van belang ontbloeit. De oorlog heeft onze volkshuishouding gevoelige klappen toegediend; de verwoestingen zijn omvangrijk, ons productie-apparaat heeft ernstig geleden en de kapitaalverliezen zijn enorm. Herstel berust thans in de eerste plaats op arbeid, en ook de econoom dient hiertoe het zijne bij te dragen. Veel zal van hem worden geëist, en om aan deze eisen te kunnen voldoen, dient men zich eerst te bezinnen op de mogelijkheden, die zijn scholing hem verschaft, en op de taak, die hem wacht, in de hoop, dat de gemeenschap, Overheid zowel als bedrijfsleven, hiervan zullen weten te profiteren.

J. H. LUBBERS.

¹⁾ Zie in dit verband Ir. K. P. Kalis, „De economie als wetenschap”, in „E.-S.B.” van 15 November 1945.

BOEKBESPREKING.

Mr. W. C. L. van der Grinten. *De organisatie van het bedrijfsleven*. (Alphen aan den Rijn 1944, N. Samsom N.V., 231 blz.).

II¹⁾.

Positie van den Secretaris-Generaal²⁾ tegenover de bedrijfsorganisaties.

Mr. Van der Grinten stelt op blz. 17, dat de Secretaris-Generaal in de wettelijke structuur van de bedrijfsorganisatie niet de bevoegdheid heeft inlichtingen te vragen of aanwijzingen te geven. Terstond rijst de vraag, of de Secretaris-Generaal deze bevoegdheden dan niet kan ontleenen aan verordening 23/1940. De schrijver ontkent zulks op blz. 75 en 121/2: „Hiervoor is vereischt een verordening van den Rijkscommissaris of een besluit van den Secretaris-Generaal, krachtens verordening 23/1940, welke verordening hem wetgevende macht op het terrein van zijn departement geeft. Een niet op verordening of besluit steunende opdracht kan de bedrijfsorganisatie naast zich neerleggen”. Ik vraag, waar zulks in verordening 23/1940 staat te lezen. In Par. 1 daarvan wordt bepaald: „De Secretarissen-Generaal van de Nederlandsche Departementen van Algemeen Bestuur zijn gemachtigd... om rechtsvoorschriften uit te vaardigen, *als-ede* (ik cursiveer) om aan de aan hen ondergeschikte of onder hun toezicht staande autoriteiten, colleges, ambtenaren, diensten, bedrijven en inrichtingen van openbaren of niet openbaren aard en de daarbij betrokken personen aanwijzingen te geven”. Mij dunkt, dat de wetgevende macht van de Secretarissen-Generaal hier duidelijk wordt onderscheiden van hun feitelijke bevoegdheid om aanwijzingen te geven aan hun ondergeschikte of onder hun toezicht staande colleges. Dat de bedrijfsorganisaties daartoe in feite behooren, acht ik onmiskenbaar.

Erkend moet worden, dat een argumentum a contrario kan worden geput uit artikel 10 Organisatiebesluit Voedselvoorziening, dat schrijver op blz. 192 citeert en volgens hetwelk een voedselvoorzieningsorganisatie, wanneer door of vanwege den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij genomen maatregelen dan wel verordeningen van een boven haar gestelde organisatie het vorderen. Men kan echter even goed redeneeren, dat deze bepaling naast verordening 23/1940 overbodig is. Het niet aanvaarden van het aanwijzingsrecht van den Secretaris-Generaal is mijns inziens in strijd met den geheelen opzet van de regeling in het Basisbesluit en de daarop berustende uitvoeringsbesluiten.

Hierin ligt geen waardeeringsoordeel mijnerzijds.

Uit hoofde van dezelfde overwegingen moet een vraagteekening worden geplaatst bij het betoog van den schrijver op blz. 81, dat de Secretaris-Generaal niet de bevoegdheid zou hebben de Rijksbureaux te machtigen tot het geven van aanwijzingen aan de bedrijfsorganisaties. Het argument, dat de Rijksbureaux geen wetgevende bevoegdheid hebben, vervalt, wanneer men aanneemt, dat het recht om aanwijzingen te geven — krachtens verordening 23/1940 — staat naast de wetgevende bevoegdheid van den Secretaris-Generaal. Over blijft slechts de vraag, of de Secretaris-Generaal een bevoegdheid van dezen aard aan een andere instantie kan delegeren. Beantwoording daarvan ligt buiten het kader van deze bespreking.

Het spreekt in dit verband vanzelf, dat de schrijver ook zijn stem verheft tegen het nieuwe instituut van „aanwijzingen, gegeven in opdracht van den Secretaris-Generaal”, hetwelk in artikel 17 van het III U.B. is gebracht bij besluit van 27 September 1943, Nederlandsche Staatscourant van dien datum, no. 187 (blz. 121/2).

¹⁾ Het eerste gedeelte van deze boekbespreking is opgenomen in „Economisch-Statistische Berichten” van 16 Januari 1946.

²⁾ Als niet anders is aangegeven, is steeds bedoeld de Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart.

Tenslotte moge nog in het voorbijgaan worden gewezen op een probleem, dat zich voordoet, wanneer men, anders dan de schrijver doet, aanneemt, dat de Secretaris-Generaal de bedrijfsorganisatie — krachtens besluit 23/1940 — aanwijzingen kan geven. En wel deze: waar ligt de grens van deze bevoegdheid? Kan hij den organisaties bijv. de aanwijzing geven een bepaalde verordening te maken? Ligt de grens misschien daar, waar wettelijk geregelde bevoegdheden van anderen beginnen, bijv. het recht om verordeningen te maken naar eigen inzicht, behoudens toezicht van het hoogere gezag?

Samenwerking van bedrijfsorganisaties.

Opmerkelijk is de conclusie van Mr. Van der Grinten op blz. 20, dat de bestaande regeling zich er niet tegen verzet, dat bedrijfsorganisaties samenwerken, doch dat de samenwerkende organisaties geen lichaam of organen kunnen creëren, aan wie een andere dan adviseerende bevoegdheid kan worden gegeven. Naar buiten moet iedere bedrijfsorganisatie naar zijn inzicht voor zichzelf optreden. Dit wil niet zeggen, dat de schrijver een andere regeling in abstracto afwijst. „Ongetwijfeld”, aldus Mr. Van der Grinten, „verdient het ernstige overweging aan de bedrijfsorganisaties onder zekere contrôle de macht te geven haar bevoegdheden op een bepaald gebied over te dragen aan een gemeenschappelijke commissie of aan een door de samenwerkende organisaties gecreëerd lichaam”. De Organisatie voor de Voedselvoorziening heeft het in dit opzicht, oogenschijnlijk gemakkelijker door de mogelijkheid van instelling van vakorganisaties, gelijk er een op 20 Juli 1944 is ingesteld voor Gedistilleerde Dranken³⁾. (Hiermede is de mededeeling van Mr. Van der Grinten op blz. 154, dat nog geen vakorganisaties zijn gevormd, achterhaald). Intusschen doet zich toch nog de vraag voor, of de bedrijfsorganisaties niet reeds thans hetzelfde zouden kunnen bereiken, indien een door haar gevormde commissie of een dergelijk lichaam, als E.B.O. erkend, krachtens artikel 1a van het Basisbesluit van den Secretaris-Generaal verordenende bevoegdheid zou verkrijgen⁴⁾. Slechts zouden zulke lichamen op het gebied der voedselvoorziening volgens de bekende gezamenlijke richtlijnen, welke de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening en de Voorzitter van den Raad voor het Bedrijfsleven op 16 December 1942 hebben vastgesteld⁵⁾, zich in feite nimmer kunnen bewegen op het gebied der marktordening, waardoor de verticale organisatie inderdaad de facto een voor-sprong behoudt, welke in de praktijk zeer belangrijk is, doch in beginsel is mijns inziens de aangewezen gedragslijn door de horizontale organisaties desgewenscht te volgen. De schrijver kan zulks echter niet aannemen op grond van zijn meening, dat slechts de groepen en de afdelingen en niet de erkende bedrijfsorganisaties openbare lichamen zijn. Ik zie niet in, waarom deze opvatting, in lijnrechten strijd met den tekst van artikel 1a van het Basisbesluit, moet worden gehuldigd (vgl. het hierboven onder het hoofd „rechtspersoonlijkheid” opgemerkte).

Voorwaarden voor het lidmaatschap.

Op blz. 46/7 neemt Mr. Van der Grinten stelling tegen het door de Organisatie-Commissie aanvaarde denkbeeld⁶⁾, dat de bedrijfsorganisaties bij verordening voorwaarden zouden kunnen verbinden aan het lidmaatschap, een

³⁾ „Nederlandsche Staatscourant” van 20 Juli 1944, no. 140; zie ook „Economische Voorlichting” van 23 Juli 1944, blz. 765.

⁴⁾ De praktijk kent trouwens reeds „besluiten”, zij het dan nog niet „verordeningen”, van E.B.O.'s, waarin bedrijfsorganisaties samenwerken, van bepaald artikel 6 van de statuten van Cencobouw (gepubliceerd in „Economische Voorlichting” van 26 November 1943, blz. 949), dat deze E.B.O. zij het slechts met algemeene stemmen, besluiten kan nemen. Men kan dan intusschen nog stellen, dat de stemmende instanties elk voor zich optreden en nooit tegen haar zin kunnen worden gebonden. Dit zou eerst anders worden, als een volgend maal besluitvorming bij meerderheid werd erkend. Wie weet wat komt.

⁵⁾ Gepubliceerd in „Economische Voorlichting” van 18 December 1942, no. 51, blz. 1515; zie Rupp t.a.p. blz. 215.

⁶⁾ Zie Rupp, t.a.p. blz. 257.

mogelijkheid, welke in dit blad ook in beginsel is bepleit door Mr. J. F. B. Vermaas⁷⁾. Een dergelijke verordening zou, volgens den schrijver, niet verbindend zijn, omdat zij inbreuk zou maken op de instellingsbeschikking, welke een regeling van hoogere orde is. Dit is voor de praktijk, welke veelal zeer belust is op „saneeren”, een belangrijke kwestie. Aanvullend kan in dit verband de aandacht erop worden gevestigd, dat in het eenige geval, waarin tot dusver in de praktijk voorwaarden voor lidmaatschap zijn gesteld, de desbetreffende bedrijfsorganisatie, te weten de Vereniging voor den Effectenhandel (Bedrijfsgroep Effectenhandel), daartoe is gemachtigd bij een in de Nederlandsche Staatscourant van 14 Mei 1943, no. 93, gepubliceerd besluit van de Secretarissen-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken en van de Departementen van Financiën, van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en van Justitie. Dat zulk een besluit volgens een mededeeling in „Economische Voorlichting”⁸⁾ „noodig” was, schijnt te betekenen, dat de Overheid de opvatting deelt, dat een verordening van een organisatie dit effect niet vermag te bereiken. Het standpunt van den schrijver is hierdoor versterkt.

Raad van Bijstand op beperkter schaal.

Mr. Van der Grinten merkt op blz. 65 op, dat de positie van dit in artikel 18 van het III U.B. bedoelde lichaam niet geheel duidelijk is. Hij kan zijns inziens de wettelijke bevoegdheden van den Raad van Bijstand niet uitoefenen, doch staat daarnaast. Blijkbaar denkt hij hier aan de figuur van een „synodus contracta” naast de volledige synode. Als men zich echter afvraagt, wat de ratio is van de instelling van een Raad van Bijstand op beperkter schaal, dan kan deze slechts zijn, dat in bepaalde gevallen een volledige Raad van Bijstand zóó talrijk zou worden, dat hij niet handzaam meer zou zijn. Blijft deze volledige Raad desniettemin naast dien „op beperkter schaal” bestaan, dan zal hij toch op gezette tijden moeten optreden, met alle daaraan verbonden bezwaren.

Nu de tekst van het III U.B. geen uitsluitel geeft en elke toelichting ons ontbreekt⁹⁾, zal een beslissing over dit vraagpunt willekeurig moeten blijven.

Betekenis van het hooren van den Raad van Bijstand.

Volgens artikel 9 van het III U.B. vertegenwoordigt de voorzitter zijn organisatie in en buiten rechte, overeenkomstig de bepalingen der statuten. De laatste vijf woorden interpreteert Mr. Van der Grinten op blz. 68 in dezen zin, dat de voorzitter de organisatie niet vertegenwoordigt, indien hij den formeelen kring zijner bevoegdheden te buiten gaat. Hij noemt in dien gedachtengang dit voorschrijf vanzelsprekend, daa' bij Rupp bestrijdende, die op blz. 137/8 van zijn boek de bedoelde beperking blijkbaar synoniem acht aan de mogelijkheid, dat de vertegenwoordiging van den voorzitter beperkt kan worden bij de statuten. Ik betwijfel, of de interpretatie van Mr. Van der Grinten wel geheel verenigbaar is met zijn op blz. 50 uitgesproken meening, dat de materie der statuten een regeling moet zijn van de interne organisatie der bedrijfsorganisaties. Als dat zoo is, dan is het zeker niet vanzelsprekend, dat de vertegenwoordigingsbevoegdheid van den voorzitter door de statuten wordt bepaald.

Wat daarvan zij, de schrijver meent in elk geval, dat de voorzitter de organisatie niet vertegenwoordigt, indien hij den formeelen kring zijner bevoegdheden te buiten gaat. Op blz. 55 trekt hij daaruit a priori de conclusie, dat een besluit van den voorzitter niet verbindend is, indien de desbetreffende maatregel belangrijk kan heeten en daarover de Raad van Bijstand niet is gehoord overeenkomstig artikel 19 van het III U.B. Ik vraag mij af,

⁷⁾ „Economisch-Statistische Berichten” no. 1433 van 8 December 1943, blz. 382.

⁸⁾ 1943, blz. 237.

⁹⁾ Behrens (blz. 66) en Rupp (blz. 142), op wie de schrijver zich beroept, argumenteeren evenmin.

of deze opvatting in de praktijk niet tot groote moeilijkheden zal leiden, omdat het begrip „belangrijk” subjectief is. De schrijver maakt er zich gemakkelijk af door als voorbeeld te noemen den verkoop van onroerend goed zonder de instemming van den Raad van Bijstand. Aangezien artikel 19 van het III U.B. zulk een transactie als voorbeeld van een belangrijken maatregel noemt, is in dit geval de qualificatie als zoodanig niet moeilijk. De schrijver bestrijdt echter reeds terstond de opinie van de hoofdgroep Industrie, welke de verplichting tot het hooren van den Raad van Bijstand wil uitstrekken tot alle gevallen, waarin de voorzitter met de andere leden van het dagelijksch bestuur van opinie verschilt. Terecht merkt de schrijver op, dat de maatregel daardoor nog niet belangrijk wordt. Dan is de redactie van artikel 17 van het Besluit op de Kamers van Koophandel en Fabrieken, voorschrijvende, dat het advies van de Raden van Bijstand dier lichamen moet worden gehoord over belangrijke „aangelegenheden”, gelukkiger. Een conflict van eenige beteekenis in het dagelijksch bestuur kan een belangrijke aangelegenheid zijn, zonder dat de desbetreffende maatregel dat ook is. Hoe dan ook, hier is reden tot twijfel en moet nu iemand, die een transactie met een bedrijfsorganisatie aangaat, zich steeds afvragen, of de voorzitter met het sluiten daarvan al dan niet een belangrijken maatregel neemt, volgens eenige interpretatie? Als zulk een persoon erg voorzichtig is, dan zou hij nog moeten uitzoeken, of op dat stuk een verschil van meening in het dagelijksch bestuur heeft bestaan. Hoe moet hij daar achter komen?

Ik vraag mij af, of niet de eenige uitkomst is, dat degeen, die te goeder trouw handelt met den voorzitter eener bedrijfsorganisatie, altijd vrij uitgaat, tenzij het een transactie betreft, waarvoor artikel 19 van het III U.B. expressis verbis het hooren van den Raad van Bijstand heeft voorgeschreven en dit achterwege is gebleven. In alle andere gevallen mag het nalaten van deze formaliteit den bona fide derde zeker niet schaden en is daarmede slechts de verantwoordelijkheid van den voorzitter tegenover zijn organisatie en den hoogerzitting voorzitter gemoed. Ook de opvatting, dat deze hoorplicht geheel een interne aangelegenheid is, waaraan derden zich nooit iets gelegen behoeven te laten liggen, acht ik intusschen zeer goed verdedigbaar.

Inschakelingen in vestigingsregelingen.

Op blz. 79 vermeldt de schrijver, dat de bedrijfsorganisaties als adviseerende instantie zijn ingeschakeld bij de uitvoering van het bedrijfsvergunningbesluit en de interpretatie van de bepalingen daarvan. Volledigshalve worde opgemerkt, dat een zoodanige inschakeling ook heeft plaats gevonden voor de uitvoering van de verschillende vestigingsregelingen in het kleinbedrijf, de makelarij, den tusschenhandel in onroerend goed en het veilingwezen.

In het vervolg zal nog worden ingegaan op een aantal andere punten.

Mr. W. F. LICHTENAUER.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE LUCHTVAART EN ONZE BUITENLANDSCHE HANDELSPOLITIEK.

De heer E. Henny schrijft ons:

Onder dit opschrift wordt in uw nummer 1494 door den heer Wicherlink een lans gebroken voor de wederinschakeling van den Nederlandschen vliegtuigbouw. In dit artikel wordt o.a. betoogd, „dat de sinds 1934 door ons nationaal luchtverkeersbedrijf gevolgde aanschaffingspolitiek niet heeft voldaan uit een oogpunt van nationaal rendement”. Deze stelling zal menigeen verbazen, die waardeering koestert voor het bijzonder energieke K.L.M.-beleid. Het is niet billijk dergelijke verwijten te verkondigen zonder *duidelijke* bewijzen. Een goed beheerde

luchtvaartmaatschappij moet — evenals iedere andere onderneming — haar behoeften kunnen dekken bij den fabrikant, die het allerbeste product levert. En wanneer de beste vliegmaschinen naar de meening van de bekwame leiders onzer K.L.M. in de Vereenigde Staten te koop zijn, dan moeten zij ook de vrijheid hebben aldaar het noodige materiaal aan te schaffen. Zoodra de Nederlandsche industrie in staat is betere vliegtuigen te leveren, zal de K.L.M. daarvan uiteraard gaarne gebruik maken. Het zou echter van een averechtsche nationalistische aankooppolitiek getuigen bij voorbaat te decreeteeren of te reglementeeren, dat ons nationale luchtvaartbedrijf zich van Nederlandsch fabrikaat moet voorzien.

Het is niet aan twijfel onderhevig, dat de kapitaalkrachtige en moderne Amerikaansche vliegtuigindustrie met haar geweldige ervaring voorloopig zoo onaantastbaar is, dat concurrentie met deze nijverheid zelfs voor een rijk land een uitermate moeilijke taak beteekent. Voor een arm en klein land als Nederland zou een dergelijk streven onverantwoordelijk zijn.

Afgezien daarvan zijn problematieke industrieele experimenten ten laste van de Schatkist *altijd* ongewenscht. Daarom hoop ik — in tegenstelling met den heer Wicherlink —, dat de door hem genoemde „Vliegtuigindustrie-Commissie” een minder autarkisch of nationalistisch standpunt zal huldigen.

Het wordt tijd, dat men zich in ruimen kring rekenschap geeft van het feit, dat *internationale* harmonie nimmer tot stand kan komen op basis van *nationalistische* handelspolitiek.

Naschrift.

Naar aanleiding van bovenstaand ingezonden stuk van den heer E. Henny, zij het mij vergund allereerst op te merken, dat mijn artikel niet tot strekking heeft het maken van verwijten, doch het formuleeren van opbouwende critiek, gefundeerd op vaststaande, hoewel weinig algemeen bekende, feiten, welke gezamenlijk een belangrijk deel van Nederlands luchtverkeersgeschiedenis in de jaren 1933—1940 vormen. Zooals ik reeds in den aanhef van mijn artikel schreef, valt een analyse der in een recent verleden begane fouten — hoe gewenscht ook, zooals uit het betoog van den geachten inzender blijkt — buiten het bestek van een tijdschriftartikel en levert een dergelijke studie voldoende stof voor een, met het oog op het heden en de toekomst onzer burgerluchtvaart wellicht nuttige, afzonderlijke publicatie. Dit wat het verleden betreft.

Ten aanzien van het heden en de toekomst wil ik op deze plaats volstaan met de mededeeling, dat de wel zeer sombere meening van den heer Henny omtrent Nederlands vliegtuigindustrie niet wordt gedeeld door onze ervaren en bekwame vliegtuigconstructeurs en -industrieelen, wien het noch aan groote deskundigheid, noch aan nuchter, zakelijk inzicht ontbreekt. Daar ook de samenstelling der interdepartementale „Vliegtuigindustrie-Commissie”, welke deze materie sinds September jl. in studie heeft, een ruime mate van vakkennis, alsmede van sociaal-economisch inzicht waarborgt, kan met vertrouwen haar oordeel, zonder vrees voor autarkisch of nationalistisch extremisme, worden afgewacht.

Gaarne onderschrijf ik den slotzin van het ingezonden stuk van den heer Henny, zonder daarbij in het minst de toekomst van Nederlands verkeersvliegtuigbouw en zijn afzetmogelijkheden, vooral in Europa, uit het oog te verliezen. Tot besluit zij nog opgemerkt, dat bij de beoordeeling van het geheele problemencomplex, dat in ons land de verhouding luchtverkeer — vliegtuigbouw sinds 1934 beheerscht, de publieke opinie soms al te zeer geneigd was en is, over te hellen naar het standpunt, dat tot dusver in het openbaar met den meesten nadruk werd of wordt bepleit. Het is thans bij den wederopbouw onzer burgerluchtvaart te hopen, dat de in vroeger jaren te sterk geprononceerde eenzijdigheid geleidelijk zal verkeerren in

een veelzijdiger en daardoor intensieker sterkere heroriëntering van dezen tak onzer nationale economie, bij welken in de naaste toekomst groote belangen — ook buiten het tegenwoordige luchtverkeersbedrijf om — zullen zijn gemeoid.

W. H. WICHERLINK.

Mededeelingen van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam.

Te Rotterdam aangekomen zeevaartuigen gedurende de 1e week, van 30 December 1945 t/m 5 Januari 1946, onderscheiden naar de landen van herkomst.

Landen	Aantal	
	zeevaartuigen	Netto m ³ 2.83 m ³ = 1 reg. t.
<i>Europa</i>		
België	3	15025
Denemarken	1	5031
Duitsland	3	6450
Frankrijk	2	3729
Groot-Brittannië en Ierland	37	40677
Nederland (ingeklaard) ..	1	6162
Nederland (met vrijstelling van inklaring)	4	5404
Noorwegen	1	3343
Zweden	5	2711
<i>Azië</i>		
Britsche Gebieden	1	11381
<i>Afrika</i>		
Frânsche Gebieden	1	6109
<i>Amerika</i>		
Chili	1	12345
Nederlandsche Gebieden ..	1	13519
Vereenigde Staten	5	66309
Totaal	66	198195

INVENTARIS VAN VIJANDELIJKE OCTROOIEN.

Bij den Handelsvoorlichtingsdienst der Kamer ligt ter inzage een inventaris van vijandelijke octrooien, welke voorloopig in beheer zijn genomen als vijandelijk vermogen door de Stichting Beheer Vijandelijke Octrooien, in afwachting van een nâdere beslissing van het Beheersinstituut en onder voorbehoud van territoriale regelingen, gebaseerd op de in de vredesverdragen opgenomen bepalingen.

Zij, die meenen, dat in dezen inventaris ten onrechte octrooien als vijandelijk vermogen zijn beschouwd, kunnen een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen bij bovengenoemde Stichting, *Willem Witsenplein 6, 's-Gravenhage*.

Zijn van een vijandelijk octrooi licenties verleend, welke niet vallen onder de bepalingen van het Besluit Vijandelijk Vermogen, dan moeten de licentiehouders hiervan opgave doen aan bovengenoemde Stichting.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES

BOEKEN.

Portugal, Instituto Nacional de estatistica. Centro de Estudos Económicos Revista. Número 1. Lisboa, 1945. 417 pag.

Grondbegrippen en grondbeginselen der Economie. Prof. Dr. H. M. H. A. v. d. Valk, 208 pag. G. W. v. d. Wiel & Co., Uitgevers, Arnhem.

Monetaire vraagstukken tijdens en na den oorlog. Dr. H. W. J. A. Vredegoor, Elsevier, 1945, 346 pag.

Unificatie der Sociale Verzekering door M. G. M. van Schouwenburg. 9 November 1945, 166 pag.

BROCHURES.

Overzicht van het Deviezenbesluit 1945. Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. Deviezenbank. 41 pag.

In den strijd om de bedrijfsorganisatie. Eenige opmerkingen over het Voorontwerp van Wet op de Bedrijfschappen. Mr. P. Borst. Amsterdam, Januari 1946, 18 pag.

Publicatie No. 1 van de Vakgroep Sigarenindustrie. Onderzoek inzake maatregelen, te treffen tot herleving der sigarenindustrie in Nederland. Rapport aan de Vakgroep Sigarenindustrie uitgebracht door Prof. Dr. P. P. v. Berkum en Prof. Mr. F. de Vries, Rotterdam, October 1945, Tilburg, 38 pag.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Bij zeer geringe omzetten bleven de koersen op de geldmarkt in de week tusschen 14 en 19 Januari jl. practisch ongewijzigd, zoodat de noteringen, welke in het vorige overzicht werden genoemd, ook thans nog van kracht zijn.

Vermoedelijk zullen in de nabije toekomst de discountarieven in de open markt een stijging gaan vertoonen. In de eerste plaats zal per 15 Februari a.s. de storting op de inschrijving der 2½ pCt.-spaar certificaten moeten geschieden, waarvoor de banken thans reeds bezig zijn zich liquide te maken, hetgeen vrijwel automatisch plaatsvindt, door het feit, dat de Agent vervallend schatkistpapier niet meer verlengt. Hoewel het hier om omvangrijke bedragen gaat — het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank daalde vermoedelijk uit dezen hoofde met f 80 miljoen —, zal dit waarschijnlijk niet voldoende zijn voor de banken om de inschrijvingen van hun cliënten te kunnen bewerkstelligen. Hiervoor is temeer reden, omdat de bankbiljettencirculatie een voortdurende stijging vertoont, zooals bijv. in de tweede week van Januari met f 99 miljoen, hetgeen een onttekkung van creditgelden beteekent. Liquiditeitsdrang der banken houdt ongetwijfeld een tendens tot rentestijging in. In de tweede plaats kan voor de storting op de 3 pCt. Grootboekinschrijvingen 1946 per 1 Maart 1946 schatkistpapier worden gebruikt, dat dan door het Rijk tegen de agentstarieven zal worden overgenomen. Dit heeft vermoedelijk ten geolge, dat de koersen voor schatkistpapier een geleidelijke stijging zullen gaan vertoonen.

De omzetten op de Amsterdamsche effectenbeurs vertoonden een geleidelijke toeneming; het aantal verkoopvergunningen nam vrij aanzienlijk toe, maar veel transacties vinden buiten de beurs om plaats, nu het „in elkaar sluiten” van orders weer is toegestaan. Voor de betrokken effectenhandelaren vormt dit natuurlijk een voordeel, maar de koersvorming ter beurze wordt, wanneer het intern compenseeren een grooten omvang aanneemt, minder zuiver.

Belangrijke koersverschillen kwamen in de afgelopen week niet voor. De dagelijksche verschillen beperkten zich over het algemeen tot 1/16 pCt. De 3½ pCt staatsleeningen werden tenslotte tegen 102 2/16 pCt/verhandeld, terwijl de 3½ pCt. leeningen Amsterdam ¼ pCt. hooger noteerden. Opmerkelijk is het hooge peil, waarop pandbrieven werden verhandeld; 3½ pCt. Friesch-Groningsche Hypotheek Bank noteerde op 18 Januari jl. zelfs 104 pCt.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnel. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisb. schulden
14 Jan. '46	5.255.404	228.714	5.577.164	4.987.684
7 " '46	5.253.251	210.958	5.537.255	5.066.246
31 Dec. '45	5.252.839	212.949	5.538.844	5.166.066
27 " '45	5.254.084	202.106	5.529.253	5.046.612
17 " '45	5.253.483	201.806	5.528.408	5.045.789
10 " '45	5.254.335	210.711	5.538.167	5.055.563
3 " '45	5.250.438	206.285	5.529.844	5.047.303
26 Nov. '45	5.248.240	191.483	5.126.155	5.030.316
6 Mei '45	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-naties en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatst-papier rechtstr. ondergebracht.
14 Jan. '46	1.854.651 ²⁾	3.132.690	237.375	C2.263.868	—
7 " '46	1.763.990 ²⁾	3.202.122	238.870	C2.343.283	—
31 Dec. '45	1.712.915	3.343.151	150.464	C2.492.978	—
27 " '45	1.646.894	3.399.667	150.382	C2.527.104	—
17 " '45	1.555.164	3.490.554	150.385	C2.522.696	—
10 " '45	1.506.718	3.548.827	150.317	C2.625.906	—
3 " '45	1.459.861	3.587.433	150.245	C2.641.290	—
26 Nov. '45	1.450.557	3.579.734	150.054	C2.595.138	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C 22.962	—

¹⁾ De posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmuht)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, zijn van 5 Juli 1943 af opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”

²⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 1.441.570.

³⁾ „ „ „ „ f 1.540.910.

NATIONALE BANK VAN BELGIE
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmuht	Vorderingen op den Staat
10 Jan. 1946	31.943	3.102	1.827	373	350	42.882
3 " 1946	31.382	3.576	1.731	503	337	43.027
27 Dec 1945	31.383	3.684	1.552	217	335	42.270
20 " 1945	31.382	3.448	1.290	293	330	41.666
13 " 1945	31.383	3.214	1.017	287	316	41.806
6 " 1945	31.603	3.863	738	168	286	42.021
29 Nov. 1945	31.166	4.816	757	338	288	44.686

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ²⁾
10 Jan. 1946	653	46.091	71.975	4	3.125	55.339
3 " 1946	653	46.167	71.798	3	3.369	55.348
27 Dec. 1945	653	45.049	70.376	4	3.440	55.589
20 " 1945	653	44.018	69.585	5	3.112	55.681
13 " 1945	653	43.629	68.768	2	3.366	55.863
6 " 1945	653	44.285	68.232	2	4.396	56.027
29 Nov. 1945	653	147.647	66.761	6	3.231	62.029

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten en rekeningen-courant op de Bank, overgeboekt en over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

PUBLICATIES VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Pels, Dr. P. S., Een economisch-statistisch onderzoek naar de chemische industrie in Nederland. (f 3,65, ledenprijs f 2,75).

Djojohadikoesoemo, R. M. Dr. Soemitro, Het volkscredietwezen in de depressie. (f 5,50, ledenprijs f 4,10).

Buning, Dr. J. R. A., De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland. (f 3,65, ledenprijs 2,75).

Vacatures

Overheidsinstelling vraagt

Bedrijfseconoom

met ervaring in prijsvaststellingswerkzaamheden. Brieven met uitvoerige inlichtingen onder No. 453 aan Arc's Advertentiebedrijf, Kettingstraat 2, Den Haag.

Op groot textielbedrijf in Amsterdam wordt gevraagd

Een jonge Mr. in de rechten

of

Dr. in de Economie.

Brieven met vermelding van antecedenten, leeftijd, verlangd salaris enz. te zenden onder No. 6439 aan Smit's Advies Bureau, Heerengracht 442, Amsterdam.

Verschenen

GROOTHANDEL

Algemeen Weekblad, gewijd aan de belangen van den binnen- en buitenlandischen handel. Tevens Officieel Orgaan van de Bedrijfsgroep Groothandel.

Onder redactie van W. G. N. de Keizer

Met geregelde medewerking van:

Prof. Dr. O. Bakker, Dr. J. Buter, Prof. J. F. ten Doesschate, J. M. Fentener van Vlissingen, Mr. M. G. Grup, Mr. G. E. Kruseman, Jhr. Mr. E. van Lennep, Mr. W. F. Lichtenauer, Drs. C. A. A. van Lutervelt, E. J. Muller, Mr. G. A. J. M. Mutsaerts, Dr. H. J. W. van der Poel, Jhr. Mr. H. A. Quarles van Ufford, Mr. Luc. Schenderling, J. Schilthuis, Mr. Dr. J. A. M. v. Staay.

Het blad met de actueelste handelstelegrammen

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

De oplage is beperkt, Abonneert U omgaand bij den uitgever

H. A. M. ROELANTS - SCHIEDAM - TELEF. 69300

Schut, M. J., Tinrestrictie en tinprijs. (f 1,55, ledenprijs f 1,10).

Winsemius, Dr. A., Economische aspecten der internationale migratie. (f 2,10, ledenprijs f 1,50).

Koopmans, Dr. T., Tanker freight rates and tankship building. (f 3,15 geb., f 2,10 ingen.; ledenprijs f 2,25 geb., f 1,50 ingen.).

Wijk, J. van der, Inkomens- en vermogensverdeling. (f 2,60, ledenprijs f 1,85).

Soutendijk, Dr. L. R. W., Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen. (f 2,60, ledenprijs f 1,85).

Schalk, Dr. Ir. F. J. C. van der, Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland. (f 2,60, ledenprijs f 1,85).

Baars, Dr. Ir. A., Openbare werken en conjunctuurbeweging. (f 2,10, ledenprijs f 1,50).

Frietema, Dr. H. J., Productie en prijsvorming op de Engelsche markt van Nederlandsche, Deensche en koloniale boter. (f 3,15, ledenprijs f 2,25).

HAV BANK - SCHIEDAM

Levensverzekering en Lijfrente

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

UW TOEKOMST IS VEILIG met een polis van de

ALGEMEENE FRIESCHE
LEVENSVZERKERING MIJ.

of de

GROOT-NOORDHOLLANDSCHE
VAN 1845

LEEUWARDEN (Burmaniahuis) AMSTERDAM (v. Brienenhuis)

De Aanvullende Brandpolis

van

De „Assumij” van 1896 N.V.

's-Gravenhage

GEVESTIGD:
BIJKANTOOR
AMSTERDAM
KEIZERSGRACHT
806

Peterson
HAVENBEDRIJF
ROTTERDAM
TELEF. 72872
POSTBUS 893

„t Glas levert Pieterman”

ook voor technische doeleinden

PATRIJSPHOORTGLAZEN • TELEGRAAFPLATEN
MANOMETERGLAZEN • PEILGLAZEN • OLIEGLAZEN
REFLEXGLAZEN • WATERMETERGLAZEN ENZ.

Glasindustrie

Pieterman v.

WESTVEST 17 · SCHIEDAM · TELEFOON 69269

**SCHAKEL
UW
BEDRIJF IN**

Terwijl voor het bedrijfsleven het contact met het buitenland nog zeer gering is, en het betrekken van economische vakliteratuur nog moeilijkheden geeft, heeft de Economische Voorlichtingsdienst vele verbindingsdraden gespannen. Verbind Uw bedrijf hiermede. Maak gebruik van de

**LEESZAALEN
BIBLIOTHEEK**
VAN DEN ECONOMISCHEN
VOORLICHTINGSDIENST

BEZUIDENHOOTSCHWEG 95, 'S GRAVENHAGE - TEL. 720060, Toest. 844

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11 — ROTTERDAM

Makelaars en Commissionairs in Effecten
Effecten - Coupons - Vermogensbeheer.

Telefoon 20845 — 21889 — 40631
Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

CARBON
Falens

N.V. A.T.O. — VAN GEND & LOOS.

Geregelde vrachtauto-dienst

Nederland - Tsjecho-Slowakije

Vraagt inlichtingen bij onze 80 kantoren of bij van Uden's Transport Bureau - Veerhaven 15 - Rotterdam